

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI**

**GÜNEY EGE YÖRÜKLERİNDE GİYSİLER VE
TAMAMLAYICI AKSESUARLAR- MİLAS ÇOMAKDAĞ
BÖLGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sinan ŞİVEROĞLU**

**Tez Danışmanı
Prof. Esin SARIOĞLU**

İstanbul -2013

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI**

**GÜNEY EGE YÖRÜKLERİNDE GİYSİLER VE
TAMAMLAYICI AKSESUARLAR- MİLAS ÇOMAKDAĞ
BÖLGESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sinan ŞİVEROĞLU**

**Tez Danışmanı
Prof. Esin SARIOĞLU**

İstanbul -2013

ÖNSÖZ

“Güney Ege Yörüklerinde Giysiler ve Tamamlayıcı Aksesuarlar- Milas Çomakdağ Bölgesi” adlı tezde; giyimin tanımı yapılarak geleneksel Türkmen ve Yörük kıyafetleri üzerinde durulmuştur.

Geleneksel kıyafetlerdeki aksesuar ve takılar ele alınmış, Yörüklerin aile ve sosyal yapısı incelenerek, Yörük kıyafetleri hakkında araştırma yapılmıştır. Konunun saha çalışmasını yapmak üzere Muğla Milas Çomakdağ köyü incelenmiş, kişisel görüşmeler yapılarak, mevcut örnekler belgelenmiştir. “Güney Ege Yörüklerinde Giysiler ve Tamamlayıcı Aksesuarlar- Milas Çomakdağ Bölgesi” adlı tezde, çalışmalarını yönlendirerek tezin her aşamasında yardımını esirgemeyen değerli danışmanım ve hocam Prof. Dr. Esin SARIOĞLU’ na teşekkürü borç bilir ve saygılarımı sunarım.

Maddi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen biricik eşim Emel ŞİVEROĞLU, kızım E.Pelin ŞİVEROĞLU’na, değerli Prof. Dr. Şebnem R. TEMİR ve Öğr. Gör. Ayşe Gamze ÖNGEN hocalarıma, sevgili öğrencilerim Y.Emre DAVRAN ve Havva AKÇA’ya, ÇOKDER Başkanı Hasan YILDIRIM’a teşekkür eder, saygılar sunarım.

Sinan ŞİVEROĞLU

İstanbul-2013

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
1. GİRİŞ	1
2.GİYİM	4
2.1. Giyim Tanımı.....	4
2.2. Giyim Tarihi.....	5
3. GÜNEY EGE BÖLGESİ GELENEKSEL KIYAFETLER	7
3.1. Aydın-Muğla Milas Giyim Kuşam Geleneği.....	8
3.2. Güney Ege Bölgesi Geleneksel kıyafetlerin Sınıflandırılması	10
3.2.1. Ev Giysileri.....	10
3.2.2. Sokak Giysileri.....	11
3.2.3. Tören Giysileri.....	14
4. GÜNEY EGE BÖLGESİ GELENEKSEL KIYAFETLERDE	
AKSESUARLAR (TAKILAR)	15
4.1.Güney Ege Bölgesi Baş Süslemesinde Kullanılan Takılar.....	15
4.1.1. Tepelik.....	15
4.1.2. Fes Süsü.....	16
4.1.3. Alınlık.....	17
4.1.4. Küpe.....	18
4.1.5. Tarak.....	19
4.1.6. Hızma.....	20
4.2. Güney Ege Bölgesi Boyuna Takılan Takılar.....	21
4.2.1. Kolye.....	21
4.2.2. Hamaylı.....	22
4.3. Güney Ege Bölgesi Bele Takılan Takılar.....	23
4.3.1. Kemer ve Kemer Tokaları.....	23
4.4. Güney Ege Bölgesi Bileğe Takılan Takılar.....	24
4.4.1. Bilezik.....	24
4.4.2. Halhal.....	25
4.5. Güney Ege Bölgesi Parmaklara Takılan Takılar.....	26
4.5.1. Yüzük.....	26

5. YÖRÜKLER (TÜRKMENLER)	27
5.1. Tanımı.....	27
5.2. Türkmenlerde Aile Yapısı ve Sosyo-Kültürel Yaşam Biçimleri.....	28
5.3. Türkmenlerde Giyim ve Aksesuar.....	31
5.4. Türkmenlerde Giyim ve Aksesuarlarda Kullanılan Motifler.....	45
5.4.1. Bitkisel Motifler.....	45
5.4.2. Geometrik Motifler.....	46
5.4.3. Hayvansal Motifler.....	47
5.4.4. Sembolik Motifler.....	48
6. MİLAS/ÇOMAKDAĞ-KIZILAĞAÇ KÖYLERİNİN GİYSİ VE AKSESUARLAR	49
6.1. Çomakdağ Köyleri.....	49
6.2. Çomakdağ Köyleri Geleneksel Giysileri.....	50
6.2.1. Bedene Giyilen Kadın Giysileri.....	50
6.2.1.1. İpekli Göyneke.....	50
6.2.1.2. Üç-beş Entari.....	52
6.2.1.3. Göğüslük.....	55
6.2.1.4. Don.....	57
6.2.1.5. Bel Kuşağı.....	58
6.2.1.6. Yaneş İşleme.....	60
6.2.2. Bele Bağlanan Kadın Giysileri.....	63
6.2.2.1. Önlük.....	63
6.2.2.2. Gümüş Kuşak.....	64
6.2.3. Başa Bağlanan Giysiler.....	65
6.2.3.1. Tura.....	65
6.2.3.2. Askılı Tura.....	67
6.2.3.3. Kollu.....	68
6.2.3.4. Mevsim Çiçekleri.....	69
6.2.3.5. Çemperi.....	70
6.2.4. Ayağa Giyilen Giysiler.....	71
6.2.4.1. Patik.....	71

6.2.4.2. Ayakkabı.....	72
6.2.5. Erkek Giysileri.....	73
6.2.5.1. Başa Takılanlar.....	73
6.2.5.1.1. Fes.....	73
6.2.5.2. İe Giyilen Giysiler.....	74
6.2.5.2.1. Bürümcek-Yznakma Gömlek.....	74
6.2.5.3. ste Giyilen Giysiler.....	75
6.2.5.3.1. Cepken.....	75
6.2.5.3.2. Camedan.....	76
7.SONUÇ	77
8. KAYNAKLAR	80
9. ÖZGEÇMİŞ	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No.</u>
Şekil.3.2.1.1. Ev Giysileri.....	10
Şekil.3.2.2.2. Entari üzerine işleme.....	11
Şekil.3.2.2.3. Entari.....	12
Şekil.3.2.2.4. Entari.....	13
Şekil.3.2.3.1. Bindallı.....	14
Şekil.4.1.1.1. Tepelik.....	15
Şekil.4.1.2.1. Fes Süsü.....	16
Şekil.4.1.3.1. Alınlık.....	17
Şekil.4.1.4.1. Küpe.....	18
Şekil.4.1.5.1. Tarak.....	19
Şekil.4.1.6.1. Hızma.....	20
Şekil.4.2.1.1. Geleneksel Kolye.....	21
Şekil.4.2.2.1. Hamaylı.....	22
Şekil.4.3.1.1. Kemer Tokası.....	23
Şekil.4.4.1.1. Bileklik.....	24
Şekil.4.4.2.1. Halhal.....	25
Şekil.4.5.1.1. Yüzük.....	28
Şekil.5.2.1. Türkmen Çadırı.....	29
Şekil.5.2.2. Türkmen Halısı.....	30
Şekil.5.3.1. Eğme.....	36
Şekil.5.3.2. Bilezik ve Köklü Yüzük.....	37
Şekil.5.3.3. Cupba.....	38
Şekil.5.3.4. Saçlık.....	39
Şekil.5.3.5. Bukav.....	40
Şekil.5.3.6. Gagaklı Kolye.....	42
Şekil.5.3.2. Tomaka.....	43
Şekil.5.3.3. Yanak Döven.....	44
Şekil.5.4.1.1. Bitkisel Motifli Kumaş.....	45
Şekil.5.4.2.1. Mührü Süleyman.....	45
Şekil.5.4.3.1. Hayvansal Motifler.....	47
Şekil.5.4.4.1. El Motifli Kolye.....	48
Şekil.6.2.1.1.1. Yen İşleme.....	50
Şekil.6.2.1.1.2. Entari.....	51
Şekil.6.2.1.1.3. Yen İşleme.....	51
Şekil.6.2.1.2.1. Üç-beş Entari Kol Ucu İşlemeleri.....	52
Şekil.6.2.1.2.2. Üç-beş Entari Ön Görünüş.....	53
Şekil.6.2.1.2.3. Üç-beş Entari Arka Görünüş.....	54
Şekil.6.2.1.3.1. Göğüslük.....	55
Şekil.6.2.1.3.2. Göğüslük.....	56
Şekil.6.2.1.4.1. Don.....	57
Şekil.6.2.1.5.1. Bel Kuşağı.....	58
Şekil.6.2.1.5.2. Nazarlık.....	59
Şekil.6.2.1.6.1. Yaneş İşleme.....	61
Şekil.6.2.1.6.2. Yaneş İşleme.....	61
Şekil.6.2.1.6.3. Yaneş İşleme.....	62
Şekil.6.2.1.6.4. Yaneş İşleme.....	62

Şekil.6.2.2.1.1. Önlük.....	63
Şekil.6.2.2.2.1. Gümüş Kuşak.....	64
Şekil.6.2.3.1.1. Tura.....	65
Şekil.6.2.3.1.2. Tura.....	65
Şekil.6.2.3.1.3. Tura.....	66
Şekil.6.2.3.2.1. Askılı Tura.....	67
Şekil.6.2.3.2.2. Askılı Tura.....	67
Şekil. 6.2.3.3.1. Kollu.....	68
Şekil.6.2.3.3.2. Kollu.....	68
Şekil.6.2.3.4.1. Mevsim Çiçekleri.....	69
Şekil.6.2.3.4.2. Mevsim Çiçekleri.....	69
Şekil.6.2.3.5.1. Çemperi.....	70
Şekil.6.2.3.5.2. Çemperi.....	70
Şekil.6.2.4.1.1. Patık.....	71
Şekil.6.2.4.2.1. Ayakkabı.....	72
Şekil. 6.2.5.1.1.1. Fes.....	73
Şekil.6.2.5.2.1.1. Bürümcek Gömlek.....	74
Şekil.6.2.5.2.1.2. Bürümcek Gömlek.....	74
Şekil.6.2.5.3.1.1. Cepken.....	75
Şekil.5.2.5.3.2.1. Camedan.....	76
Şekil.5.2.5.3.2.2. Camedan.....	76

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL VE MODA TASARIMI ANASANAT DALI
TEKSTİL VE MODA TASARIMI PROGRAMI

GÜNEY EGE YÖRÜKLERİNDE GİYSİLER VE TAMAMLAYICI
AKSESUARLAR- MİLAS ÇOMAKDAĞ BÖLGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Sinan ŞİVEROĞLU

Danışmanı

Prof. Esin SARIOĞLU

İSTANUL -2013

ÖZET

“Güney Ege Yörüklerinde Giysiler ve Tamamlayıcı Aksesuarlar- Milas Çomakdağ Bölgesi” isimli tezde; Giyim tanımı yapılarak geleneksel Türkmen ve Yörük kıyafetleri üzerinde durulmuştur.

Geleneksel kıyafetlerdeki aksesuar ve takılar incelenmiştir. Yörüklerin aile ve sosyal yapısı üzerinde durularak, Yörük kıyafetleri hakkında araştırma yapılmıştır. Konunun saha çalışmasını yapmak üzere Muğla Milas Çomakdağ köyü incelenmiş, kişisel görüşmeler yapılarak, mevcut örnekler belgelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Giyim, Yörük Kıyafetleri, Yörük Aksesuarları, Çomakdağ Köyü Giysi ve Aksesuarları

**T.C.
HALIÇ UNIVERSITY
INSITUTE OF SOCIAL SCIENCES
TEXTILE OS FASHION DESIGN DEPARTMENT
TEXTILE AND FASHION DESIGN PROGRAMME**

**CLOTHING AND SUPPLEMENTARY ACCESORIES IN SOUTH
AEGEAN YORUKS – MİLAS ÇOMAKDAĞ REGION**

MASTER'S THESIS

Written by

Sinan ŞİVEROĞLU

Advisor

Prof. Esin SARIOĞLU

İSTANBUL-2013

ABSTRACT

In this ‘Clothing and Supplementary Accessories in South Aegean Yörüks-Milas-Çomakdağ Region’ thesis, the definition of clothing is given and traditional clothing of Turkmens and Yörüks is studied and researched.

The accessories and the jewellery are observed and studied. Asserting the social and family lives of Yörüks, clothings of them is researched. In order to make the field research the clothing and accesories of Muğla Milas Çomakdağ Village is researched and having face to face discussions available examples are documented.

Key Words: Clothing, clothing of Yörüks, accessories of Yörüks, clothing and accessories of Çomakdağ Village

1.GİRİŞ

Dünya üzerinde her toplum kendi kültürünü oluşturur. Toplum içindeki bireyler de inancını, düşüncelerini ve davranışlarını bu kültüre göre belirler, bu kültür ile sosyal hayatlarını idame ettirirler. Dünya kültürleri içerisinde Türk kültürünün önemli bir yeri vardır.

Sosyal hayatı içerisinde toplum, kendi kültürünü korumaya çalışırken diğer kültürlerin etkisiyle kendisini geliştirmeye çalışır. Anadolu'ya göç eden Türkler de kendi inanç ve kültürünü geliştirerek getirmişlerdir. Anadolu Türk kültüründe, Türklerin asıllar boyu yaşadıkları ve göç etkileri bölgelerin izleri görülür.

Örtünme olarak bilinen giyim hem erkekleri hem de kadınları ilgilendiren bir durumdur. Giyim olgusunda zaman dilimine, bölgeye, uluslararası ve milletlere göre anlayış farklılığı vardır. Bu farklılıkların oluşmasında dinlerin vermiş olduğu mesajlar da etkili olmuştur.¹

Tarihin ilk dönemlerindeki giysiler doğadan temin edilmiş olan malzemelerden yapılmıştır. Malzemeler doğal olarak tamamen korunmak amacıyla kullanılmıştır. Toplumlarda aile kavramı oluşuktan sonra örtünme ve giyinme başlamıştır.

İnsanoğlu beslenme, barınma ve giyinme ihtiyacını karşılarken bir taraftan da estetik kavramından uzak kalmamaya çalışmıştır. Değişik renkte ve modelde giyinme tarzını oluşturmuştur.²

Bölgeye, iklime veya kültüre göre değişiklik gösteren giyinme olgusu, toplum içerisindeki anlayış farklılığının bir özeti olarak öne çıkar. Toplum içindeki kadının sosyal statüsü, asalet durumunu belirler.³

¹ Asife ÜNAL, Türkiye'de Örtünme Anlayışı Üzerine bir Araştırma, Doktora Tezi Ankara in. 2004 s.7

² Yrd.Doç.Dr. Lale Özder, **İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları**, Ankara 1999, s.6

³ Asife ÜNAL, Türkiye'de Örtünme Anlayışı Üzerine bir Araştırma, Doktora Tezi Ankara in. 2004 s.8

Giysilerin sanatla çeşitli ilişkileri vardır. Renk seçimi, kumaş dokuması, aksesuarı ve tasarımı bunlara örnektir. Geleneksel kıyafetlerde renk ve motif benzerliği vardır. Türkmenler Anadolu'da yüzyıllar boyunca halılara, kilimlere, oyalara kendi kültürlerinden motifler vermişlerdir. Aynı şekilde kıyafetlerinde ve aksesuarlarında kültürlerinden izler görülür.

Geleneksel kadın giysilerini etkileyen faktörler olmuştur. Kadın giysilerindeki çeşitlilikte bölgenin ekonomik, sosyal, coğrafi yapısı ve iklimi önemli rol oynar. Ayrıca bölgenin tarihsel geçmişi ve kültürü de giysilerin zenginliğine katkı sağlar.

Süslenmek ve süslenmek için takıyı kullanmak; çağların ilk dönemlerinde dinsel veya süslenmek isteği için kullanılmış ve bir kültür halinde günümüze kadar gelmiştir. Her toplum kendi kültürü ile yaşadığı çevreden etkilenerek doğadan buldukları ve oluşturdukları malzeme ile takısını oluşturmuştur. Takılara kendi inançlarını semboller katarak günümüze kadar ulaşmıştır.

Taş, metal, ağaç kabukları, hayvan kemikleri, kumaş ve bez parçaları ve camların temel veya artık malzemelerinden oluşan çeşitli takılar oluşup günümüze takı konusunda ışık tutmaktadır. Geleneksel giyime bütünlük kazandıran takıları kullanmak veya süslenmek geleneksel yaşam anlayışını sürdüren toplumlarda hala devam etmektedir.

Türkler yüzyıllar boyu zengin bir giyim kültürüne sahiptirler. Bu giyim zenginliği giyimin hem biçiminde hem de kullandıkları malzemede görülür. Orta Asya'nın Kültürü ile Anadolu'nun zengin geçmiş tarihinin güzel bir şekilde birleştirilerek yelpazesi çok geniş olan giysileri ortaya çıkarmışlardır.

Türkmenler hem Orta Asya'da hem de Anadolu'daki düğün ve törenlerde giydikleri kıyafetlerine çok önem vermişlerdir. Türkmenlerin törenlerdeki kıyafetlerine kültürünü, kişinin estetik anlayışını ve yaşadığı bölgenin coğrafi koşullarını ve köklü tarihini yansıtmışlardır.

İnsanoğlunun doğaya karşı algılayış biçimini yaşadığı çevrenin iklim coğrafya ve sosyoekonomik farklılıklar içerisinde analiz edilmesi gerekir. Geleneksel töre anlayışını benimsemiş Türkmenler, Orta Asya'nın doğa şartlarının olumsuz koşullarından dolayı bölgesinde süreklilik çizgisi oluşturmamıştır.

Türkmenlerin göç ettiği Güney Ege Bölgesi'nde, Türklerin Anadolu'ya gelişinden önce pek çok medeniyet kurulmuştur. Bu medeniyetlerin izleri çeşitli eserlerde görülmektedir. Güney Ege Bölgesinde, gerek önceki kültürlerin gerekse Türkmen kültürünün diğer sanat dallarına olduğu kadar giysilere de yansımaları kaçınılmaz olmuştur.

Bu çalışmada giyimin tarihçesinden başlayarak Güney Ege Bölgesindeki Yörüklerin sosyal hayatı, aile yapısı ve giyimleri incelenerek, Milas Çomakdağ bölgesindeki sandıklarda saklanan yöresel kıyafetlerinin ortaya çıkartılması, günümüzde kullanılan giyim elemanlarının belirlenmesi, gündelik hayatta ve tören zamanlarında giyilen giysilerin aksesuarları ile beraber incelenmesi, amaçlanmıştır.

2.GİYİM

2.1. Giyimin Tanımı

Giyim kelimesinin sözlük anlamı, insan vücudunu örten giysi olarak verilmiştir.⁴

Giyim, insan vücudunu doğal yaşamın etkilerinden koruma amaçlı ortaya çıkmıştır. Giyim, insan vücudunu örterken, vücuda estetik görünüm sağlayan ve kişinin sosyal durumunu gösteren bir araçtır.⁵

Asıl amacı vücudu örtmek olan giyim, çeşitli dış etkenlerden etkilenecek başta ve vücudun tamamında kullanılan, vücudu kaplayan aynı zamanda süslenme aracı olarak da kullanılan giysilerin tümüdür. Giysiler toplumun sosyo-ekonomik ve doğa-coğrafik yapısından hatta inancından ve değerlerinden ve olaylardan farklı biçim ve özellik kazanır.

Giyimin pek çok işlevsel özelliği vardır.

- İnsanoğlu giyinerek kendisini ve vücudu doğa şartlarından korumuş olur.
- Giyim süslenmek demektir. Şık giyinerek insanın güzel görünmesi sağlanır.
- Giyim, namahrem yerlerin kapanmasını sağlar.
- Giyim, kişinin statüsünü belirler. Kişinin toplumda sosyal, siyasal ve ekonomik durumunu belirler.
- Vücudun özürülü sayılan yerlerini örtmesini sağlar.
- Giyim insana güven sağlar. Yapılan araştırmalarda iyi giyinmiş olanın iyi giyinmemiş olan kişiye göre kendisini daha rahat hissettiği belirlenmiştir.
- Giyim sanatsal ifadeler ve tiplere yardımcı olur.
- Giyim bir meslek göstergesidir. Üniforma ve cübbeler örnek olarak sayılır.⁶

⁴ Ana Britannica Ansiklopedisi, C:9, Ana yayıncılık, 1986-1988, s.479

⁵ Dr. Ayten SÜRÜR, **Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri**, Apa Ofset, 1983, s.6

2.2. Giyim Tarihi

İnsanoğlu tarihin ilk dönemlerinde doğanın olumsuz etkilerinden korumak amacıyla örtünmüştür. Önceleri çeşitli bitkileri ve yapraklarını kullanılmıştır. İnsanlar bitkileri ve yapraklarını örerek vücutlarını saran giysileri oluşturmuşlardır. Sosyal duygunun gelişmesi ile beraber vücudun güzel görünmesi arzusu ortaya çıkmıştır. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki insanlar yaşadığı çevreden ve bu çevreye göre giyim ihtiyaçlarını karşıladıklarından farklı giyim anlayışları oluşmuştur.⁷

Giyimi etkileyen tabii etmenlere bakıldığında, biyolojik ve coğrafi kavramlar en önemli etken olarak görülür. Soğuk, sıcak gibi tabii şartlar karşısında insanoğlu kendini koruyabilmek için giyinme ihtiyacı duymuştur. Avladıkları hayvanların postlarını vücutlarına sararak soğuktan korunmak istemişlerdir. Sıcaktan korunmak için ise bitkisel malzemeleri kullanmışlardır.

Giyim geçmişten bu güne kadar çeşitli doğal olayların etkileri ve sonuçlarıyla ve toplum içerisindeki değerlerin etkisiyle biçimsel değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikte, bir toplumun folklorik ve sosyo-ekonomik yapısı ve çevrenin coğrafi yapısından faydalanılarak kullanılan malzemeler de etkili olmuştur.⁸

İnsanlar tarihin ilk dönemlerinde vücudunun belirli yerlerini küçük bitki veya deri parçasıyla örtmüştür. Önceleri sadece zaruri ihtiyaçlar doğrultusunda kullanılan giysiler daha sonraki dönemlerde kişinin belirli boyutta toplum içerisindeki statüsünü, dünya görüşünü, inancını ve yaşam felsefesini ve tarzını yansıtır duruma gelmiştir.

Bu gelişim içerisinde giyim, farklı kültürlerin, statülerin ve törelerin sembolleri haline gelerek, renk, biçim ve kullanılan malzemelerle birlikte farklı özellikler kazanarak sanatsal boyuta geçmiştir.⁹

Giyim, tarih içerisinde de çeşitli değişikliklere uğramıştır. Tarih öncesinde giyim, iklimden korunmak, toplumdaki statüsünü belirlemek, için

⁶ Mahmut TEZCAN, **Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türlerde Giyim**, Makale, Ankara Üniversitesi E.B.F Dergisi 1983, S.255-257

⁷ Gökten Yıldız ÖZTAŞ, **Beypazarı İlçesi Karasar Beldesi Kadın Giysileri** Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 2005, s. 1

⁸ www.cerkezforum.com/dünyatarihi/46205-giyim-kusam-tarihi.html 02.05.2012

⁹ Atilla Eren, **Anadolu Giysi Kültürü**, Kendi Yayını, 2000, s.10

giyilirdi. Ortaçağ döneminde ise savaşlarda kendilerini korumak amacıyla giyilip, göç hareketlerinden etkilenmiştir. Günümüzde giyim teknolojinin hızlı ve anında kullanılması ile beraber sürekli trend olarak değişmektedir. Bilim, teknoloji ve sanatı içine katarak estetik ve işlevsel özelliğini ürüne aktarmıştır.

Bireylerin tanınmasında da giyim etkisi bulunmaktadır. Giyim bireyin içsel durumunun dışa yansıması, zevki, estetiği, siyasi veya felsefi düşüncesi, sanatsal yönü, ekonomik durumu ve üyesi bulunduğu grubu hakkında izlenimler göstermektedir.¹⁰

¹⁰ Nuray DEMİREL AKGÜL, **Hazır giyim ve İsmarlama Giyim Müşteri Profiline Karşılanması**, Yüksek Lisans Tezi, Batı Üniversitesi, Ankara 2008, s.20

3. GÜNEY EGE BÖLGESİ GELENEKSEL KIYAFETLER

Toplumumuzda farklı giysi türleri farklı amaçlar için kullanılır. Giysiler günlük giyim, yabancı, çalışmalık, bayramlık gibi isimler altında toplanır. İnsanlar, sosyal hayatta giyimini buna göre değerlendirir. Bayramlarda ve düğünlerde daha şık ve gösterişli elbise seçimi yaparken, iş hayatında hem şık hem de rahat edebileceği elbise türlerini seçer.

Düğün ve çeşitli törenlerdeki giysilerin özelliği, üzerlerindeki geleneksel motiflerdir. Bazı yörelerde ise yöreye ait malzemelerin kullanılmasıdır. Gelin ve damatların kullandıkları tören giysileri otantik motiflerle doludur. Gelinin ve damadın yanındaki aileler ve düğün veya törene gelenler de damat ve gelinin giysilerine uygun giyinirler. Pek çok bölgede törenlerde veya düğünlerde görevli olanlar ve sağdıç, bayraktar, delikanlı başı gibi görevler yüklenenler geleneksel kıyafetleri giyerler.¹¹

Oğuz Türkleri 11.yy'dan itibaren Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru gelmişlerdir. Anadolu'da pek çok uygarlıklar kurulmuştur. Bizans İmparatorluğu bunlara en iyi örnek olur. Türkler bu kadar geniş bir kültürün içinde olmalarına rağmen Orta Asya kültürünü çok güzel korumayı bilmişlerdir. Bu koruma Türk kültürünün Bizans kültürü kadar büyük olduğunu gösterir.

Türkler, Anadolu'ya geldikten sonra Şamanizm kültüründen İslam dinine geçmişlerdir. Bu geçiş Anadolu'da yepyeni bir Anadolu kültürünü doğurmuştur.

1980'li yılların başına kadar Türkiye'de nüfusun büyük bir çoğunluğu kırsal kesimlerden oluşmaktaydı. Kırsal kesimde yaşayan grupların kökeni Orta Asya'dan gelen Türklerden oluşmaktadır. Kırsal kesimde yaşayan bu topluluklar kültür olarak hızlı bir değişim yaşamamışlardır. Böylece çok eski olan yaşam, giyim ve sosyal kültürlerini korumuşlardır.¹²

¹¹ Dr. Atilla EREN, **Anadolu Giysi Kültürü**, Dumat Ofset, Ankara,1998,s. 308

¹² Dr. Ayten SÜRÜR, **Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri**, Apa Ofset, 1983, s.13

3.1. Aydın-Muğla Milas Giyim Kuşam Geleneği

Türkmenler, Selçuklu döneminde de Orta Asya'daki gibi bir giyim tarzını benimsemiştir. Bu tarzı benimserken bazı sosyolojik, ekolojik ve dinsel durumları göz ardı etmemişlerdir. İslami kurallar içerisinde ve günlük hayatta rahat edebileceği şekilde giyim tarzı oluşmuştur.

Günlük hayatta Türkmen kadını hiçbir şekilde geri planda kalmamıştır. Aksine inancını ve geleneksel yaşam tarzını birleştirerek kendine özgü kumaşlar ve dokumalar oluşturmuştur. Yörükler kırsal alanlarda daha çok kalın ve vücudu soğuktan koruyan giysileri tercih etmişlerdir. Merkeze yani kente yakın yerleşim alanlarında ise giysilerde daha gösterişli ve işlemeli kumaşlar kullanılmıştır. İpek, kadife ve atlas gibi kumaşlar buna örnek verilebilir. Süsleme olarak oya işlemleri ve inci gibi daha naif malzemeler kullanılmıştır.

Ege bölgesindeki sosyal toplum içerisindeki Türkmenler ile diğer halkın giysilerinin ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Türkmenler ve Yörükler günlük hayatlarını kolaylaştıracak şekilde giysi seçmişlerdir. Anadolu kadınları da Yörük kadınları gibi aynı olgu ile hareket etmiştir. Giyimleri Orta Asya'ya dayalı kuplu alt güç ebe kültürü şeklinde olmuştur. Giyimde her zaman rahatlık ve esneklik ön planda tutulmuştur. İki yanı derin yırtmaçlı üç etek bunlara iyi örnektir. At üzerinde bile bacaklarını etekten dışarıya çıkartarak rahat hareket etmesi sağlanır. Sosyo-kültürel değişimler giyimde farklılık ve zenginlikler oluşturmuştur.¹³

Ege bölgesindeki erkek giyimin diğer adı Zeybek kıyafeti olarak adlandırılır. Zeybek kıyafetleri bölgelere göre değişikliklere uğrar. İzmir Ödemiş çevresinde Zeybek kıyafetlerinde işleme daha zengindir. Yüzey tamamına yakın işlemlerle doludur. Aydın ve civarında ise işlemler daha zayıf olarak görülür. Denizli ve Muğla civarında Zeybek kıyafetlerindeki motif süslemeleri daha küçük ve seyreklerdir.

¹³ Zeynep GARGİ, **Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları (İzmir, Aydın, Manisa Örneğinde)**, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.95

Bu bölgenin ortak kıyafetleri gömlek, içlik, silahlık, oyalı başlık, kolay kuşak, kuşak, şal, dizlik, düğmeli camadandır. Cepken sadece Ödemiş ve Aydın civarında giyilmektedir.¹⁴

Bölgede insanlar başlarına kabalak olarak bilinen fes giyerlerdi. Fes altı olarak takke kullanırlardı. Kabalağın çevresinde püsküllerle zenginleştirilen poşu kullanılırdı. Daha sonra cumhuriyetin ilanındaki süreçte fesin artık kullanılmamasıyla zeybek kıyafetlerinde oyalı yazmalar kullanılmıştır.

Ege bölgesinde üstlerine daha çok bürümcük kumaşından yapılmış olan ve “içlik” olarak bilinen gömlek giyilir. Bu gömlekler yakasızdır ve kol ve boyun kenarlarına iğne oyası yapılmıştır. Gömleklerin üzerine ise “zıbın” veya mintan olarak bilinen ipek gömlek giyilmektedir. Bele genellikle kuşak bağlanır.¹⁵

Ege bölgesinde Yörükler gömleklerin üzerine mevsime göre değişen kollu ve kolsuz olan camedan giyerler. Camedan genellikle çapraz düğmeli olur. Kısa kollu kesimlere ise ‘delme’ denir. Camedanın üstüne cepken giyilir.

Camedanın boyu cepkenin boyundan 3 cm daha kısadır. Cepkenin kolları düğmeli olup istenildiğinde iliklenebilir. Muğla yöresindeki cepkenlerin uçlarında yünden yapılmış ponponlar vardır. Kollar genellikle omuzdan aşağıya açık şekildedir. İç astar kırmızı kumaştan yapılmıştır. Camedanın yakaları V şeklinde ve açıktır. Önler üst üste gelecek şekilde düğmelenir. Her iki tarafta beşer düğme vardır.

Uçkurun uçlarına geleneksel motifler işlenir ve dışarıda olacak şekilde bırakılır. Alt giysi olarak giyilen “çakşır menevrek, uçkurunun uçları geleneksel motifler ile işlenir. Uçları dışarıda kalacak şekilde bırakılır. Potur, dizlik ve don olarak da adlandırılır. Çakşır menevrek, cepken ve camedan kumaşının üzerine siyah ipekler işlenir.

Muğla ve Aydın yöresinde kullanılan tosluklar tozluk bağları ile kullanılır. Koyu kırmızı yün iplerden yapılır. Üst kısma doğru dolanarak bağlanır. Kıldan ve yünden örülerek yapılan çoraplar tozlukların altına giyilir.

¹⁴ Aydin BERK, **Seçilmiş örneklerden Bulgaristan ve Türk Geleneksel Giysi Yapılarının ve Kumaşlarının Karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İSTANBUL, 2006, S.150

¹⁵ Aydin BERK, **Seçilmiş örneklerden Bulgaristan ve Türk Geleneksel Giysi Yapılarının ve Kumaşlarının Karşılaştırılması**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İSTANBUL, 2006, S.150

Bele bağlanan kuşak pamuklu kumaştan ya da yünden yapılır. Genişliği genellikle 20 cm'dir. Dolgu kuşak şeklinde bele bağlanmaktadır. Üzerine hakiki efe kuşağı denilen şal şeklinde kırmızı renkte olan kuşak bağlanır. Kare şeklindedir. İki kere katlanır. Göğüsle kasık arasına dolanarak uçları sıkıştırılır.¹⁶

3.2. . Güney Ege Bölgesi Geleneksel kıyafetlerin Sınıflandırılması

Güney Ege bölgelerindeki geleneksel kıyafetleri 3 ana grupta toplanması gerekir. Bunlar, sokak giyimi, ev içi giyimi ve özel günler giyimleridir.

3.2.1. Ev giysileri

Yörük kadınları ev içerisinde alta don adı verilen şalvar, üste zıbın adı verilen bluz giymişlerdir. Kışın pazen, yazın basma kumaşlardan dikilmiş şalvar giyilir. Şalvarın üstüne pazen veya basma kumaştan yapılmış olan bluz ve gömlekler giyilir. Bluzu gömleklerin üzerinde örgü hırkalar giyilmiştir. Diğer giysiler ise iç gömlek, zıbın ve içlik olarak giysiler kullanılmıştır.¹⁷

Şekil.1. Sokak Giysileri

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

¹⁶ Ayri BERK, Seçilmiş örneklerden Bulgaristan ve Türk Geleneksel Giysi Yapılarının ve Kumaşlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İSTANBUL, 2006, S.151

¹⁷ Zeynep GARGİ, Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları (İzmir, Aydın, Manisa Örneğinde), Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.97

3.2.2. Sokak Giysileri

Geleneksel sokak giyiminde iki parçadan oluşan feraceden türeyen giysi kullanılmıştır. Siyah pamuktan yapılır. Önlüklük ise satenden yapılmıştır. Başa geçirilerek giyilir ve ayak topuklarına kadar uzanır. Ege bölgesinde ‘‘kurak’’ olarak adlandırılır. Başörtüsü olarak, dokuması genellikle kareli ya da çizgili olan ‘‘üstlük’’ kullanılır.

Ege bölgesi kadınların giydiği bir başka giysi ise şalvar üzerine giyilen belden yere kadar uzanan ‘peştamal’ adı verilen giysidir. Boyuna çizgilidir ve pamuklu kumaştan yapılmıştır. Denk olarak genellikle mor veya bordo kullanılır. Diğer alt giysi olarak her türlü hava şartlarına dayanıklı, kot türüne benzeyen, gök mavisi renginde olan ön bezi ‘‘gök bezi’’ giyilir.¹⁸

Şekil.2. Entari üzerine işleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

¹⁸ Zeynep GARGİ, Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları (İzmir, Aydın, Manisa Örneğinde, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.97

Şekil.3. Entari

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, omakdağ Köyü, Milas)

Şekil.4. Entari

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, omakdağ Köyü, Milas)

3.2.3. Tören Giysileri

Türkmen ve Yörüklerin özel gün (düğün nişan, kına gecesi) için giydiği kıyafetler çok özel olarak dikilip giyilmektedir. Özellikle kına gecelerinde giyilen kına kıyafetleri güzel örnek teşkil eder. Gelin olan kızların giydiği kıyafet bindallı adı verilen ve iki parçadan oluşan giysilerdir. Kumaş olarak kadife seçilir. Mor ve kırmızı renk kadifeler daha çok kullanılır. Elbiselerin üzerinde sırma işlemleri bulunur.¹⁹

Önceleri, Ege bölgesi yerleşik Yörüklerinde evliliğin ilk günü kadınlar arası bir törenle gelinin başı bağlanıp, üzerine don (şalvar) giydirilmekteydi. Donun her iki tarafına çiçek motifleriyle süslü paçalık adı verilen parçalar dikilir. Paçalık da evlilik simgesiydi ve genç kızlar bunu giyemezlerdi. Sonraları paçalık unutulmasına karşın, hala evliliğin ilk gününe paça günü denmektedir. Günümüzde yaşayan giyim geleneğine göre ise gelin giyimi yörelere göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin, Aydın yöresinde Yörük köylerinde, gelin kırmızı kadifeden şalvar giymektedir. Üzerine mor veya kırmızı renkli ipekten bir gömlek giyip, üstüne urba denilen kırmızı kadifeden işlemeli ceket veya zibun denilen urbadan daha uzunca ve uzun eteği üç parçalı ceket- etek birleşimi giysi girilmektedir. (Gargi2007:100)²⁰

Şekil.5. Bindallı

Kaynak: <http://www.gozdebindalli.com> 12.12.2012

¹⁹ Zeynep GARGİ, **Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları (İzmir, Aydın,Manisa Örneğinde, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.100**

²⁰ Zeynep GARGİ, **Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları (İzmir, Aydın,Manisa Örneğinde, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.100**

4. GÜNEY EGE BÖLGESİ GELENEKSEL KIYAFETLERDE AKSESUARLAR (TAKILAR)

4.1. Güney Ege Bölgesi Baş Süslemesinde Kullanılan Takılar

Anadolu Türkmen kadınların başlarını süsledikleri malzemeler genellikle fes, terlik, tepelik, takı ve örtü malzemeleridir.²¹

4.1.1. Tepelik

Anadolu kadın başlıklarında feslerin üzerine dikilen veya yerleştirilen, dairesel yapıda olup hafif ortası çukur şeklindedir. Tepenin merkez noktasında genellikle renkli taştan yapılmış olan taş yuvası ve çevresinde süslemeler vardır. Tepeliğin etrafında zincirle çevrilmiş penez ve boncuklar vardır. Tepelikteki kullanılan motifler mevcut kişinin topluluğunu veya aşiretini sembolize eder. Etrafındaki zincirlerin kişiyi nazarlardan koruduğuna inanılır.²²

Şekil.6. Tepelik

Kaynak: <http://www.urfahoy.com/sistem/resimler/TEPELIK.JPG> (04.12.2012)

²¹ Yrd.Doç.Dr. Lale Özder, *İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları*, Ankara 1999, s.73

²² Fatma Şahintürk, *Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.13

4.1.2. Fes Süsü

Fes süsleri, fesin ön kısmından kenarlarına doğru uzanan zincirlere ve penezlere bağlanarak üçgen daire ve değişik şekiller oluşturularak yapılan takılardır.²³

Şekil.7. Fes Süsü

Kaynak: (Özbağ1, 2002, 786)

²³ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.14

4.1.3. Alınlık

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kadınların alınlarına taktıkları çeşitli değerli ya da yarı değerli metal ve taşlardan oluşan feslerin alt kısımlarından tutturularak kullanılan baş takıdır.²⁴

Şekil.8. Alınlık

Kaynak:<http://www.bindallici.com/Urunler.aspx?altkatid=19> 12.12.2012

²⁴ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.14

4.1.4. Küpe

Genellikle kadınların kulak memelerine taktıkları, metal ve taşlardan oluşan takılardır.²⁵

Küpelere ergonomi çok önemlidir. Tasarım ve imalat aşamasında küpelere mümkün olduğunca kulağı zorlamayacak şekilde hafiflik esas alınır.²⁶

Şekil.9. Küpe

Kaynak: <http://allegrosilver.com/index.php?&Kid=31&Sr=0&Baslan=2> 12.12.2012

²⁵ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.15

²⁶ Murray Bovin, **Jewelry Making**, Amerika, 1992, s.218

4.1.5. Tarak

Kızların ve kadınların uzattıkları saçlarını hem taramak (işlevsel) hem de süslenmek için taktıkları ağız sert ve dişli olan ve malzeme olarak metalden veya hayvan kemiklerinden yapılan baş takıdır.²⁷

Şekil.10. Tarak

Kaynak: (Şahintürk, 2007, s.15)

²⁷ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.15

4.1.6. Hızma

Kadınların burunlarına taktıkları malzemesi değerli veya yarı değerli metal olan yuvarlak telden yapılan genellikle halka şeklinde olan takılardır.²⁸

Şekil.11.Hızma

Kaynak: <http://www.fotokritik.com/648381/gumus-hizma> 212.12.2012

²⁸ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.16

4.2. Güney Ege Bölgesi Boyuna Takılan Takılar

4.2.1. Kolye

Değerli ya da yarı değerli metal veya taş dizimlerinden oluşan ve boyunun arka kısmında kendine özgü farklı şekillerde ve tekniklerde kilit sistemi olan çok yaygın olarak kullanılan boyun takısıdır.

Kolyeleri mücevhere dönüştürmek için değerli süs taşları kullanılır. Taşlar genellikle oval ya da drop kesim şeklindedir. Taşlar merkezden başlayarak ve genişleyerek yerleştirilir. Kolyeler genellikle bileklik, küpe, broş ya da taç ile takım olarak tasarlanır. Bu tür setlere “parure”, genelde üç parçadan oluşan küçük setlere ise “demi-parure” adı verilir. Bu tür koleksiyonlarda parçalar set olarak kullanıldığı gibi ayrı ayrı da kullanılabilir.²⁹

Şekil.12. Geleneksel Kolye

Kaynak: <http://www.globalpivasa.com/GTSirketUrunDetay.aspx?cID=fb7b9c6b8385f9f4295f0f9cd83e18d0&UrunID=5688> 12.12.2012

²⁹ Duncan James, *Antique Jewellery*, İngiltere, 1998, s.20

4.2.2. Hamaylı

Üzerlerinde çeşitli ayet veya dualarla yazılmış olan kağıtları muhafaza şeklinde korunması için değerli ya da yarı değerli metallerden oluşan, genellikle boru şeklinde olan kadınların kullandıkları bazı hastalıklara, kötülöklere ve nazara karşı korunduklarına inandıkları üç köşe şeklinde olan boyun takılarıdır.³⁰

Şekil.13.Hamaylı

Kaynak: (Sürür,1983.27)

³⁰ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.17

4.3. Güney Ege Bölgesi Bele Takılan Takılar

4.3.1. Kemer ve Kemer Tokaları

Giyimin vücutta kalmasını sağlamak veya sıkılaştırmak için kullanılan, deri, ip ya da metalden oluşan kuşaktır.

Şekil.14. Kemer Tokası

Kaynak: (Hasan Yıldırım, Çomakdağ Köyü, Milas)

4.4. Güney Ege Bölgesi Bileğe Takılan Takılar

4.4.1. Bilezik

Metalden ya da taşlardan yapılmış olan, birbirleriyle bağlantıları bulunan ve kolda durabilmesi için ucuna kilit sistemi yerleştirilen bilek takılarıdır.

Şekil.15.Bileklik

Kaynak: Sinan Şiveroğlu (Çomakdağı, Milas)

4.4.2. Halhal

Gümüş ya da altın halkalardan oluşan kadınların ayak bileklerine taktıkları takılardır.³¹

Şekil.16. Halhal

Kaynak: <http://mucevher-ler.blogspot.com/2007/09/antep-ii-halhal.html> 21.02.2013

³¹ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.20

4.5. Güney Ege Bölgesi Parmaklara Takılan Takılar

4.5.1. Yüzük

Yüzük, mücevher türü içerisinde en özel olanıdır. Önceleri halka olarak da adlandırılan yüzük, sonsuzluğu ve ölümsüzlüğü ifade eder. Böylece arkadaşlık, aşk ve evlilik nişanesi olarak kullanılan yüzüğün başka bir şekilde değer karşılığı yoktur.

Kullanım açısından çok zor olan yüzüklerin yüzeyleri erken yıpranır. Yan yana iki parmakta kullanılan yüzüklerin yüzeyindeki çizgiler sürtünmelerden dolayı daha fazla ve derin olur ve yıpranmalara maruz kalır. Bu tür nedenlerden dolayı birkaç nesil kullanılmış yüzük bulmak çok zordur.³²

Şekil.17. Gümüş Yüzük

Kaynak: Doğan Koleksiyon 28.12.2012

³² Duncan James, **Antique Jewellery**, İngiltere, 1998, s.7

5. YÖRÜKLER (TÜRKMENLER)

5.1. Tanımı

Yörükler, Malazgirt Zaferinden sonra Rumeli'ye ve Anadolu'ya yerleşen, çadırlarla yaylalarda oturan, geçimini hayvancılıkla geçiren, gezgin veya yürüyücü anlamına gelen Oğuz Türk'leridir.³³

Yörük bir etkin yapı olarak değerlendirilemez. Zaman içerisinde Batı-Güneybatı Anadolu'da Türkmen boyları olarak adlandırılır. Yörükler Oğuz boylarındandır.³⁴

Oğuz Türkleri'nden Anadolu'ya göç edip Müslüman olanlara Türkmen adı verilmiştir. Oğuz ve Türkmen aynı Türk şubesinin adı olarak bilinmektedir. Türkmen bir kabile adı olarak değil tamamen siyasi bir ad olarak geçmektedir.³⁵

Orta Asya Bölgesi 35 ve 55 inci enlemler arasında bulunan genellikle bozkırlardan, çöllerden ve yaylalardan oluşan çok geniş bir alana sahiptir. Tarihin çok eski dönemlerine kadar inceleme yapıldığında bu bölgelerde Türk kavimleri yaşamışlardır.³⁶

Yörük, diğer bir tanımla yaylak- kışlık arasında hayatını idame ettiren, temel olarak hayvancılık yaparak geçimini sağlayan ve kendine yetecek kadar tarımcılık yaparak yaşayan insan topluluğuna verilen addır diyebiliriz. Günümüzde, hem Anadolu'da hem de Rumeli topraklarında konar- göçer hayatı yaşayan Oğuz Türkleri vardır.³⁷

Yörükler yayla kültürünü benimsemişlerdir. Yazın serin olan yaylalara kışın ise ılık olan kışlıklarda dönüşümlü olarak yaşarlar. Yayla seçimi yapılırken hayvancılıkla uğraştıkları için yayladaki otlaklığın seçimi çok önemlidir. Sıcaklık da çok önemlidir. Sahil kenarlarında yani ılıman havanın olduğu alanlarda daha çok bulunurlar.³⁸

³³Hayati Beşirli, İbrahim Erdal, **Anadolu'da Yörükler**, Phoenix Yayınevi, 2007, s.Önsöz

³⁴ Mehmet AK, **Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü**, Dünden Bugüne Antalya, Avcı Ambelaj, Antalya, 2012, s.328

³⁵ Prof. Dr. Mehmet ERÖZ, **Yörükler**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2006, s.19

³⁶ Nejat DİYARBEKİRLİ, **Hun Sanatı**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1972, s. 32

³⁷ Mehmet AK, **Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü**, Dünden Bugüne Antalya, Avcı Ambelaj, Antalya, 2012, s.329

³⁸ Mehmet AK, **Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü**, Dünden Bugüne Antalya, Avcı Ambelaj, Antalya, 2012, s.329

XVI. Yüzyıllarında Yörük kelimesi göçebe anlamında kullanılmaktaydı. Daha sonraları Yörük kavramı gerçek anlamını yitirmiştir ve özellikle Batı Anadolu ve Güney Batı Anadolu dolaylarındaki oymaklara “Yörük” adı verilmiştir.

Türk, Türkmen, Manav, Yörük, Alevi, Tahtacı, Cebri ve Kızıl-Baş olarak adlandırılan topluluklar arasında hiçbir fark olmayıp hepsi Oğuz boyundan gelen Müslüman Türklerdir.³⁹

5.2. Türkmenlerde Aile Yapısı ve Sosyo-Kültürel Yaşam Biçimleri

Yörüklerin aile yapısında hakimiyet erkeklerdedir. Ancak erkekler eşlerinin düşüncelerine çok önem verirler. Aralarında tek eşlilik vardır. Geniş aile kavramı vardır. Çocuklar babalarıyla beraber yaşarlar. Ailelerin çocukları evlenseler bile 3-4 çocuk olana kadar babalarıyla beraber yaşarlar.⁴⁰

Göçebelik, yerleşik topluluktan (çiftçilikten) daha zor ve meziyeti fazla olan bir yaşam tarzıdır. Hayvanları yetiştirmek, ehilleştirmek tarım yapmaktan daha çok emek ve tecrübe istemektedir. Hayvancılığı devam ettirebilmek için göçebe olarak askeri kabiliyetlerin artmasına, disiplinin oluşmasına ve fiziki yönden gelişmesine yardımcı olmuştur.

³⁹ Orhan SAKİN, **Anadolu’da Türkmenler ve Yörükler**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2006, s.55

⁴⁰ Hayati Beşirli, İbrahim Erdal, **Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler**, Phoenix Yayınevi, Ankara 2008, s.22-23

Konar-göçer yaşayış tarzını benimseyen Orta Asya Türkleri barınak olarak sabit mekan yapmak yerine seyyar olarak kullandıkları çadırları seçmişlerdir. Sürekli hareket halinde olduklarından dolayı çadırlarda kalmaları yaşam tarzlarına uygun bir seçenektir. Hayvan kıllarından yapılmış olan çadırlara çeşitli isimler verilmiştir. Orta Asya bölgesinde “çum” veya “kapa”, değişik tipteki çadırlara ise ”loçik” (Anadolu’da ise Alaçık) denilmektedir.⁴¹

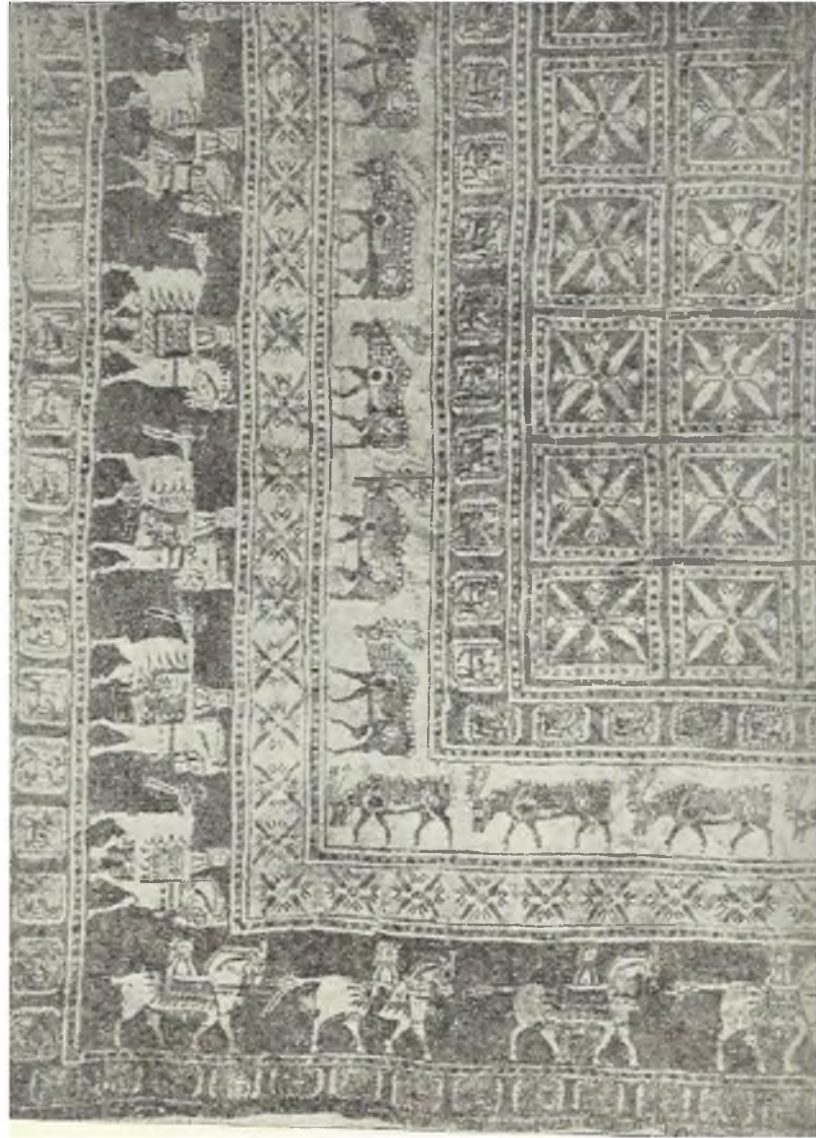
Şekil. 18. Türkmen Çadırı

(Diyarbakirli,1972.44)

Çadırların tabanlarına keçe ya da halı ile kaplamışlardır. Çadırların orta kısmını ise boş bırakmışlardır. Bu boşluğa semirden yapılmış olan üçlü ayak (saçayak) demir veya üst üste konulan taşlar yerleştirilmiştir. Kazanlar, göçebe kültürü için çok önemli eşyalardır. İçinde at, deve ve küçükbaş hayvan etlerini pişirmişlerdir.

⁴¹ Nejat DİYARBEKİRLİ, **Hun Sanatı**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1972, s. 42

Göçebe kültüründe kadınların ve kızların zamanlarının büyük bir kısmı keçe, yaygı yaparak veya tezgahlarda halı,kilim dokuyarak geçmiştir. Dokudukları iplikleri ve renklendirmeleri kendi imkanları ile yapmışlardır. Halıcılığın ilk örneğindeki işleme, Orta Asya'daki dokuma sanatının ne kadar önemli değerler sahip olduğu görülmektedir. Türkmen kadınları keçelerden ve halılardan başka çeşitli heybeler yapmışlardır. Heybeler, hayvanların sırtlarına bağlandığı gibi giyecekleri ve yiyecekleri muhafaza etmek için yapılmış olan heybelerde dokumuşlardır.⁴²

Şekil.19. Türkmen Halısı

(Diyarbakirli,1972,122)

⁴²Nejat DİYARBEKİRLİ, **Hun Sanatı**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1972, s. 43

Türkmen kızları çeyiz olarak yünden yapılmış kilim, halı, cicim, heybe, çanta ve torba çeşitlerini çeyiz olarak kullanmışlardır. Türkmen düğünlerinde kızın çeyizlerine kadar fazla ise ailenin şerefi de düğünlerin de o kadar yüksek olur. Günümüzdeki çeyiz gelenekleri bu kültürden beslenmiştir.

Türkmenler yaptıkları halılar, kilimler veya heybeler üzerinde genellikle hayvan motifleri kullanmışlardır. Hayatları bozkırlarda geçmiş olan Türkmenler hayvan dünyasına çok bağlı kalmışlardır. Sanat eserlerin genelinde hayvan biçimleri üzerinde durmuşlardır. Dokumalarda keçelerde, kılıç saplarında, maşrapa kulplarında ve gövdelerinde, hayvan figürleri yer almıştır. Hayvanların birbirine saldırma sahnelerini defalarca işlemişlerdir.

5.3. Türkmenlerde Giyim ve Aksesuar

Orta Asya Türkleri tabiatı bir güç olarak kabul etmişlerdir. Yer ve gök olarak 2'ye ayırmışlar, hava, su, ateş, toprak, dörtlüğünü hayatın döngüsünün bir parçası olarak kabul etmişlerdir. Kendilerini doğadan soyutlamışlardır.⁴³

Türklerin Anadolu'ya gelişleri ile İslamiyeti seçmeleri aynı zaman dilimi içerisindeydir. İslamiyet'ten önce Şamanizm'e inanmış olmaları İslamiyeti seçtikten sonra Şamanizm'den kopmaları zor olmuştur. Orta Asya'da Çin'le münasebetlerini'de göz ardı etmemek lazımdır. Anadolu'ya göç eden Türkmenlerin bazıları eski inançlarını korumaya çalışmış bazıları da İslamiyet ile eski inançlarını harmanlamışlardır. Bu inanç değişiklikleri kıyafetin ve aksesuarların şekillerinde önemli yer tutar.

Eski Türk toplumunda dinsel ve düğün törenleri sosyal hayatın çok önemli bir parçasıdır. Bu törenlerde kullanılan çeşitli malzemeler üzerinde hareketli şekilde hayvan motifleri yaygın olarak kullanılmıştır. Çeşitli kumaşlar ve keçeler üzerinde hayat ağacı deseni, hayvanların kavga halleri örnekleri görülmektedir. Sekiz kollu yıldızlar, hilal ve güneş formunda örnekler kullanılmıştır. Bölünme ve çoğalma motifleri'de yaygındır.

⁴³ Nejat DİYARBEKİRLİ, **Hun Sanatı**, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1972, s. 123

Uygur Türkleri Budizm dinine inandıklarından dolayı Budizm’de kutsal sayılan sekiz sayısından etkilenecek sekiz kollu yıldız desenini çok kullanmışlardır. Daha sonra bu desen hatayı ve türevleri olarak stilize edilerek kullanılmıştır.

Selçukluların İslamiyet’i seçmelerine rağmen desen olarak hayvan ve insan desenlerini kullanmaya devam etmeleri dikkat çekmektedir. Daha sonraki dönemlerde organik ve geometrik desenler kullandıkları görülmektedir. Selçuklu sanatındaki kullanılmış olan çift başlı kartal, hayat ağacı, yıldız, Herakles düğümünü mükemmel şekilde kullanmışlardır.

Selçuklu sanatlarında özellikle halı sanatında geometrik desenlerin zemin-desen ilişkisi olarak kufi, Rumi bulut, dört yön ve yıldız formlarında çok kullanılmış olup 14. yüzyıl’dan sonra soyutlanmış kuş ve koruyucu hayvan desenleri kullanıldığı görülür.⁴⁴

Eski Türkmen giyiminin temel özelliği sanatın ve zevkin güzel bir barışım örneğidir. Kumaşından kesimine, işlenmesinden ipliğine, tokasından düğmesine ve tamamlayıcı aksesuarına kadar ele alındığında Türkmen kıyafetleri, uyum zarafet ve canlılık özellikleri ön planda kalır.⁴⁵

Türkmen kadın giysilerini tek bir başlık altında incelemek imkânsızdır. Anadolu kadın giyimi, şehir giyimi, saray giyimi, ve saray dışı giyimi olarak farklı kategorilerde incelemek daha doğru olur. Saray içindeki giyimlerde kadının saray içindeki konumuna göre, sokak giysilerinde ise kadının bekar veya evli olduğu duruma göre kendine özgü özelliği vardır.

Anadolu’da bölgeler değiştikçe kullanılan giyimlerin ve aksesuarların motiflerin, boyalarında dokumalarında ve kesimlerinden farklılık gösterir.

Türkmen giysilerinin ana malzemesi kumaş olarak belirlenmesi gerekir. Türkmen kadınlarının kullandığı kumaşları genellikle kendi evlerindeki tezgâhlarında veya dokumacı esnaflarında üretilmektedir.

Türk kumaşları düz ve desenli olmak üzere iki grupta incelenir. Bu kumaşlar ipek, yün, pamuk, ipek-yün, ipek-pamuk olarak oluşmaktadır.

⁴⁴ Ayşin Deniz KURU, **Geleneksel Motiflerin Kimliklerini Kaybetmeden Yeni Tasarımlara Dönüşmeleri**, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 2006, s. 10

⁴⁵ Celal Esad ARSEVEN, **Türk Sanatı**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1984, s.263

Düz kumaşlar içinde atlas, canfes, kadife, kutnu gibi ipekliler, çuha, sof gibi yünlülerdir. Atlaslar hem parlak hem de hışırtılı- canfesler ise mat dükümdü ve ince kumaş türlerindedir. Al canfes kumaşlar en geçerli olan kumaş türüdür.

İstife, kamha ve sandal gibi ipekli kumaşlarında gümüş veya altın tel kullanılmaktadır.

Çintemani, diba ve pelengi gibi kumaş türlerinde motifler ön planda olup motiflerin içi altın ve gümüş tellerle doldurulur.

İpek, pamuk ve yün karışımından yapılmış kadifelerin düzleri kadar kabartma şeklinde yapılmış nakışlarda ön plandadır. Giyimlerde düz kadife kumaşlar az kullanılır. Kaptanla, sırmayla veya dival işlemeyle zenginleştirilir.

Düz kumaşlar dikimden önce işlemecinin elinden geçer. İşlemeciler kumaşlarda genellikle altın veya gümüş tel, inciler, boncuklar ve pullardan oluşan malzemeler kullanmaktadır.⁴⁶

Anadolu'ya gelen ilk Türklerin giyinmek için kullandıkları sözcükler günümüzde de kullanılmaktadır. Don kelimesi dışa giyilen giysilerin tümüne denilir. Günümüzde don kelimesi kısa şalvar şeklinde giysidir.

Türkler Selçuklular döneminde boyları farklılık gösteren üzerinde çeşitli şekilde işlemleri bulunan (süslü boydan- örme yatay bant) boydan bele kadar iliklenebilen açılıp kapanabilen üst giysiler kullanılmışlardır.

Kaftanlar orta Asya'da kaba, çapan gibi isimler olarak adlandırılır. Diz altlarında ya da ayak bileklerine kadar boyları bulunur. Türk kaftanları akvadan yırtmaçlı olmazlar. Osmanlı dönemine kadar giyilmiştir. Dede Korkut hikâyelerinde de ak ve al kaftanların adı geçer. Astarlı şeklinde olanlara Kapama, yünden yapılmış kaftanlara ise çekerek kapa denilmektedir.⁴⁷

Pantolonu ilk kullanan persler, İskitler ve hunlardır. Orta Asya'da pantolonlar deriden yapılmıştır. Eski Türklerde alta giyilen giysilere "üm" adı olarak bilinir. Anadolu'da diz boyuna kadar ağı geniş olan don giymişlerdir.

Şalvar Anadolu kadınlarının yaygın olarak kullandıkları giysilerdir. Şalvarlar Türklerin Anadolu'ya göç etmeden öncede var olduğu bilinir. Bölgelere göre şalvar, dattiri, don çakşır, çintiyan, paça, dizlik ve topan don olarak çeşitli isimler altında kullanılmaktadır.

⁴⁶ Nehize ARAZ, **Sanat Dünyamız**, Yapı Kredi Bankası Yayınları, İstanbul, 1980, s.4

⁴⁷ Öznur AYDIN, **Anadolu'da Giyim Kültürü**, s.8

Göynek, gömlek olarak bilinir, doğrusu göynek'tir. Erkeklerde dizin üstünde olup belden aşağısı donun içine sokulur. Kadınlarda ise bileklerine kadar uzun giyilir. Bürümcükten dokunmuş olan göyneklere helali gömlek denilir. Yakalarına ve kol uçlarına çeşitli işlemler yapılır.

Yörükler kendi kıyafetlerini kendi imkanları ile temin eder. Şehir hayatından ve endüstriden uzak bir hayat yaşayan Yörükler kendi kumaşlarını kendileri üretirler. Kumaştan başka ayaklarına giydikleri çorabı ve ayakkabılarını da kendileri üretirler. Başkalarına muhtaç olmadan yaşamak Yörükler için çok önemlidir.

Yörük kadınlar genellikle üç etek entari, bellerine kuşak, başlarına fes ve üzerine tülbent giymektedirler. Yazmalarını ve tülbentlerini kendileri işlemektedirler. Ayaklarına ise genellikle çarık giyerler. Erkeklerde ise; Zeybek dediğimiz kıyafetleri tercih ederler. Altlarına kısa zeybek donu veya uzun pantolon, üzerine ise yakasız gömlek ile beraber Yörük kadınlarının işlediği cepkenleri giyerler. Ayaklarına genellikle rahat edebilmeleri için çarık giyerler. Daha soğuk havalarda ise kendi hayvanlarının tüylerinden yapmış oldukları "kepenek" giyerler. Akşamları çadırda altlarına da sererek soğuktan korunmuş olurlar.⁴⁸

Yörüklerde gündelik hayattaki giyim oldukça doğal ve sadedir. Bunun nedeni kullandıkları kumaşları kendilerinin üretmeleri ve kendilerinin dikmeleridir. Kıyafetlerin normal hayatta rahat edilebilecek, doğadan olumsuz etkilenmeyecek, inancına uygun şekilde giyilebilecek olması Yörüklerde giyim temelini oluşturmaktadır.⁴⁹

Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde kendilerine özgü kıyafet ve aksesuarları vardı. Bunları düğünlerde ve törenlerde kullanırlardı. Günümüze kadar Yörükler bu geleneksel kıyafet ve aksesuarlarını büyük ölçüde korumuşlardır. İklim şartları ve mahalli idareler kıyafetlerde ve aksesuarlarda bazı değişikliklerin yapılmasına sebep olmuştur. Günümüze kadar geden kadın

⁴⁸ Nurdan Kılınç, **Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma**, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010, s.28-29

⁴⁹ Zeynep Gargi, **Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları** Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2007, s.94

giyimlerindeki aksesuarlar bazı bölgelerde sadeleşmiştir. Bazı bölgelerde ise kullanılan malzemeler ile çeşitlenmiş ve bugün farklı formlarda görülmektedir.⁵⁰

Orta Asya'daki Türkmenler boylar halinde yaşamışlardır. Her Türkmen boyu kendi boyunu daha güçlü bulmak için diğer boylarla sürekli mücadele içinde olmuşlardır. Bu mücadele sonucunda Orta Asya Türkmenleri dini inançlarında, sanatında, kültüründe ve avcılık mücadelesinde olumlu yönde gelişmeler katmıştır. Bu mücadelenin sonunda sanatsal çizgisi içerisinde kullanılan motifler genellikle hayvan figürleri ve tabiat tasvirleri olmuştur.

Türkmen takılarının motiflerindeki farklılıkların görülmesi o takıyı kullanan Türkmen kadınının hangi boya mensup olduğu ve o boyun hangi inanca sahip olduğu belirlenmektedir. Bu yüzden her Türkmen boyunun kendine ait özgün motif ve kompozisyon anlayışı vardır. Türkmen boylarının kullandıkları farklı motiflerin hepsinde Türkmenlere ait üsluptan uzaklaşmadığı anlaşılmaktadır.

Orta Asya Türkmen takıların takılmasındaki temel amaç nazar, bolluk bereketlikle ilgili unsurların yayında Şamanizm'den etkilenecek inancın ve düşüncenin sembolik anlamları ifadesidir.

⁵⁰ Hatice Baysal-Demet Kasap, **Esra Vana Kurt. Halk Giyim Kültüründe kadın Başlıkları (Isparta Örneği) Halk Kültüründe Giyim Kuşam ve Süslenme**, Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri, Eskişehir Osmangazi Üni. Yayın No:146, Eskişehir, 2008, s.255

Orta Asya Türkmen kadınlarının kullandıkları takılar kadının medeni halini belirtmektedir. Türkmen kadınının başına, boynuna ve saçın takıları takılarıyla bekâr, evli, dul, hatta yaşlı olduğunu anlayabilmek mümkündür. Örnek verilecek olursa Türkmen kadınlarının başlarına taktıkları ‘eğme’ takısı evli kadınların düğün ve törenlerde taktıkları taç şeklindeki başlıktır.⁵¹

Şekil.20. Eğme

Kaynak: (Türkmen, 2006, 624)

Bilezik ve yüzükler orta Asya Türkmen Kadın takılarının en dikkat çeken takılarıdır. Bileklikler genellikle çift olarak sağ, sol bilekliğe takılan ağır takılardır. Yaklaşık gramları bir kilogramdır. Bileziklerin genişlikleri goşma olarak bölümlere ayrılır. İkili olarak başlar sekizli goşmalar da vardır.

⁵¹ Nalan TÜRKMEN, **Orta Asya Türkmen kadın Takılarına Genel Bir Bakış Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Sanatı ve Kültürü**, Yeni Türkiye yayımları Ankara 2006, s. 254

Yüzük olarak genellikle el gülleri kullanılır. Bereket getirmesi için yeni gelinler parmaklarına takarlar. Hızlı üremenin sembolü olan kurbağa sembollerine rastlanır.

Şekil.21. Bilezik ve Köklü Yüzük

Kaynak: (Türkmen, 2006, 626)

Genç kızların başlarına taktıkları kumaştan yapılmış olan takke üzerine taktıkları saçaklı tepelik kubbe şeklindedir.⁵²

Şekil.22. Cupba

Kaynak: (Türkmen, 2006, 624)

Genç kızlar ile evli kadınlar arasında kalmış olan ve yeni serpilmeye başlamış kızların başlarına taktıkları takının adı ise ‘‘ silsile’’dır.

Türkmen kadınları saçlarına çok büyük özen göstermişlerdir. Genelde uzun saç kullanmışlardır. Uzun saçlara küçük gümüş paralar, ziller, zincirler, boncuklar ve püsküller takmışlardır. Kullanmış oldukları saçların şekilleri Türkmen kadınının sosyal statüsünü göstermektedir.

⁵² Nalan TÜRKMEN, **Orta Asya Türkmen kadın Takılarına Genel Bir Bakış Orta Asya’dan Anadolu’ya Türk Sanatı ve Kültürü**, Yeni Türkiye yayınları Ankara 2006, s. 254

Türkmen kadınlarının çocuk sahibi olma isteği ve ailesinin bereketli olması için taktıkları ‘‘asık’’ kolyelerde kullanmışlardır. Uzunluğu yaklaşık 50-60 cm civarında olan saç bileklerine taktıkları gibi saçlarını uzun göstermek için saçlarına tutturdıkları takıya ‘‘saçlık’’ denir.

Şekil.23. Saçlık

Kaynak: (Türkmen, 2006, 624)

Orta Asya Türk kadını göğüs takılarına ayrı bir önem verirler. Göğüs takıları olarak ‘‘teke, gökfen, nohurlu’’ takılarını kullanırlar. Günlük kullandıkları göğüs takısının adı ise ‘‘gül yaka’’dır. ortalama çapları 5- 15 cm arası değişen takılardır. Takıların uçlarına halka ile küçük parçacıklar kullanılarak zenginleştirilmiş, metallerin üzerinde genel olarak akik taşı kullanılmıştır. Serpeli ve saçaklı olmak üzere iki gül yaka takıları vardır.

Boyun bileziği ve ya boyun çemberi olarak bilinen genellikle törenlerde takılan ‘‘bukav’lar’’ kullanılmıştır.

şekil.24. Bukav

Kaynak: (Bayındır, 2005,s.55)

Türkler Orta Asya’dan Anadolu’ya göç etmeden önce Orta Asya Bölgesinde maden işlemeciliği sanatı çok önemli bir boyuttadır. Stiliz edilmiş hayvan figürleri maden sanatında en önemli karakteristik özelliğidir. Demirden, bronzdan, altın ve gümüş madeninden çok önemli takılar ve eserler ortaya çıkarılmışlardır.

Türklerin Anadolu’ya göç edip islamiyeti seçmelerinden sonra İslam Kültürünü paralel figürler kullanılmışlardır. G ettikleri bölgenin yöresel motifleri ile kendi kültüründeki motifleri çok iyi bir sentezle harmanlamışlar ve Selçuklu döneminde de çok seviyeli bir maden sanatı görülmüştür.

Yörük kadınların aksesuarlarındaki malzemelerde çeşitlilik ve derinlikler vardır. Metallerde altın, gümüş ve çeşitli madenler, taşlarda; boncuklar, düğmeler, bitki tohumları, pullar, deniz kabukları, ağaç parçaları, kuş tüyleri bulunmaktadır.⁵³

Yörüklerin giydikleri giysiler kültürlerinin bir parçasıdır. Giysi üzerinde kullanılan ipler, dokunmuş olan kumaşlar kendilerine özgü bir karakterdedir. Kumaşları dokudukları ipleri de kendileri yaparlar. Boya olarak kökboyası kullanırlar. Kadınlar ‘üç-beş entari’ ve paçası sıkıştırılmış ‘don’ giyerler. Bu kıyafetlerinin üstlerine aşağıya kadar inen gömlek, sırt tarafı işli hırka ve bele bağlanan şal türünden kuşak gibi giysiler kullanırlar. Erkekler, başlarına fes veya sarık, bellerine kuşak, kuşak arası silahlık, sırtlarına ise kebe veya salta giyerek yerleşik köylülerden farklılık gösterirler.⁵⁴

Türkmenler Anadolu’ya gelirken Orta Asya’daki takı kültürünü de beraberlerinde getirmişlerdir. Türkmen takı kültüründe en çok baş takıları bulunmaktadır. Baş takılarında songuç ve tüy kullanılır. Günümüz Anadolu Yörüklerinde daha çok kolyeler kullanılır. Kolyelerde güzel koku yayması amaçlanarak kokulu çiçekler kullanılır. Bu gelenek Orta Asya kültüründen gelmektedir.⁵⁵

Türkmen ve Yörük takılarını genel olarak 5 ayrı grupta incelenebilir.

- Geleneksel törenlerde kullanılan takılar
- Günlük hayat içinde kullanılan takılar
- Süsleme için kullanılan takılar
- Yatırım amacı için kullanılan takılar.⁵⁶

⁵³ Sabiha Tansuğ, **Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları**, Türkiyemiz Dergisi, Şubat,1986, s.13

⁵⁴ Mehmet AK, **Antalya’da Yörükler ve Yörük Kültürü**, Düünden Bugüne Antalya, Avcı Ambelaj, Antalya, 2012, s.339

⁵⁵ Öznur Aydın, **Giyim Kültürü**, Düünden Bugüne Antalya, Avcı Ambelaj, Antalya, 2012, s.397

⁵⁶ Sabiha Tansuğ, **Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları**, Türkiyemiz Dergisi, İstanbul, 1986, s.13

Süslenme için kullanılan takılardan biri olan “**gagaklı takı**” metal ağırlıkta olup, madeni gümüştür. Metal parçalar kanca yardımı ile birbirlerine tutturulur. Kanca şeklinde olmaları takının rahat kullanılması ve çıkarılmasını sağlar. Genellikle iki veya üç gagak’tan oluşur. Ortalarında portatif süslemeler bulunur.⁵⁷

Şekil.25. Gagaklı Kolye

Kaynak: (Tansuğ,1986,15)

Gümüş madeninden yapılmış olan “**zülüflük**” takıları ise genellikle törenlerde takılır. Üç kancadan oluşur. Üzerinde üç adet muska şeklinde üç metal bulunur ve üst tarafları kancalıdır. Yan taraflarında bulunan üç sıra zincir birbirlerine tutulmasını sağlar.

⁵⁷ Sabiha Tansuğ, Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları, Türkiyemiz Dergisi, İstanbul, 1986, s.16

Genellikle özel sipariş ile yapılan “**tomaka**” ların madeni gümüştür. Çene altından başlayarak yanak tarafından dolanıp başın alın tarafında kancalanır. Tomaka takıları başa örtülen kısa al bezine tutturulur. Madeni gümüş olmayan tomakalara ise “ilmeçel” adı verilir.⁵⁸

Şekil.26. Tomaka

Kaynak: (Mukadder Aksoy, Derleme, 2004 Aydın, s. 61)

⁵⁸ Sabiha Tansuğ, **Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları**, Türkiyemiz Dergisi, İstanbul, 1986, s.16

“**Yanak Döven**” takılar ise baş kısımdan başlayarak fesin yan taraflarından sarkıtılan, yuvarlak, üçgen ve farklı semboller şeklindeki parçaları zincir ve boncuklarla birbirine tutturulan baş takıdır. Hareket halinde iken başın sallanması ile beraber takının yanaklara değmesinden bu adı almıştır.⁵⁹

Şekil.27. Yanak Döven

Kaynak: http://www.furkankilic.com/p/asm1/f_taki_4.htm 12.12.2012

⁵⁹ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.14

5.4. Türkmenlerde Giyim ve Aksesuarlarda Kullanılan Motifler

Desenler, genellikle topluluklardaki geleneklerin yansımalarıdır. Bu yansımalar topluluğun zevk anlayışını, dünya görüşünü ve dini yönden inançların oluşumudur. Daha sonra bu çizgiler o milletin sanatsal simgeleri haline gelir.

5.4.1. Bitkisel Motifler

Gerek doğada oluşum şekli gerekse stilize edilerek Türk Süslemesi motiflerinin en önemli çizgilerindedir. Bitkisel motiflerini Türkler, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar bezeme çalışmalarında sürekli kullanmışlardır. Osmanlı Döneminde ise bitkisel motif çalışmaları zirveye ulaşmıştır.⁶⁰

Şekil.28. Bitkisel Motifli Kumaş

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Ankara Etnografya Müzesi)

⁶⁰ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.26

5.4.2. Geometrik Motifler

Geometrik motif, sonsuzluğu ifade etmektedir. İslam düşüncesinin sanata yansımaları olarak değerlendirilmektedir. Kare, dikdörtgen ve eşkenar üçgenlerin kullanılmasıyla, ağ görüntüsü sağlayarak ezelden ebediyete yolculuğu vurgulamaktadır. Altı kollu mührü Süleyman iyi bir örnek teşkil eder.

Geometrik motifli çalışmalar Selçuklular döneminde çok fazla kullanmasına rağmen Osmanlı döneminde ise yavaş yavaş etkisini kaybetmiştir.⁶¹

Şekil.29. Mührü Süleyman

Kaynak: (Şahintürk, 2007, s.114)

⁶¹ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.29

5.4.3. Hayvansal Motifler

Bozkır sanatının en eski motiflerindendir. Motif içindeki hayvanların kendine özgü duruşları ve birbirleriyle mücadelesi görülmektedir. Aynı zamanda Uzakdoğu uluslarından etkilenecek efsanevi ve mitolojik hayvan biçimlerini stilize edilerek kullanılmıştır.⁶²

Şekil.30. Hayvansal Motifler

Kaynak: (Şahintürk, 2007, s.123)

⁶² Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, s.31

5.4.4. Sembolik Motifler

Bir fikri ifade etmek ve temeli inanca dayanan sembolik ifadelerle gösterilen geleneksel motiflerdir. Ay yıldız, el motifi ve göz motifleri en çok kullanılanlardır.⁶³

Şekil.31. El Motifli Kolye

Kaynak: (Şahintürk, 2007, s.111)

⁶³ Fatma Şahintürk, **Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara ,2007, S.31

6. MİLAS/ÇOMAKDAĞ-KIZILAĞAÇ KÖYLERİNİN TANIMLANMASI, GİYSİ VE AKSESUARLAR

Çomakdağ Köyü; dört gün süren düğünleri, gündelik hayatta kullanılan altınları, zeybek oyunları, geleneksel kıyafetleri, ipekböcekçiliği, yaneş işlemesi, nazarlığı, 400 yıllık evleri, ahşap oymacılığı ile görülmeye değer bir köy olarak bilinir.

6.1. Çomakdağ Köyleri

Milas'ın kuzey tarafında sıralı dağlar arasında geniş bir alan içerisinde yer almaktadır. Şehir merkezine 15 km mesafededir. Çomakdağ köyleri Teke dağı ile Başparmak dağlarını birbirine bağlar. Bölgenin deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 360 metredir. Çomakdağ'ı üzerinde bir çok yayla bulunmaktadır.⁶⁴

Çomakdağ, dağınık bir arazi olduğundan dolayı insanların geçim kaynağı zeytinciliktir. Düz arazi olmadığından tarımcılık yapılamamaktadır. Hayvancılık olarak ise küçükbaş hayvancılık çok az olsa da yapılmaktadır.

Bölgenin dikkat çeken diğer özelliklerinden birisi de mimari yapılarıdır. Çok eski taş evler bulunmaktadır. Bu taş evlerde ahşap oymacılığı ve işçilik farklı bir tarz oluşturmaktadır. Dış kapılarda görülen ahşap işçiliği çok dikkat çekmektedir. Evlerin iç kısımlarında daha çok renkli boyalar kullanılmıştır.

Çomakdağ köylerinde Akdeniz iklimi mevcuttur. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 20 derecedir. Bölge yüksek bir alanda bulunduğundan dolayı köy civarının daimi rüzgarı meltem ve poyrazdır.⁶⁵

⁶⁴ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, S. 20-21

⁶⁵ Doç. Dr. Gülsen Demir-Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 23

6.2. Çomakdağ Köyleri Geleneksel Giysileri

Geleneksel yapılarından dolayı erkeklerin şehir hayatı ile ilişkisi yoğun olduğu için, özellikle genç erkekler gelenekselden uzaklaşarak modern giyimi tercih etmektedir.

Kadınlar ise daha çok içe dönük hayat tarzını benimsediğinden geleneksel kıyafetlerini günümüzde dahi günlük hayatta kullanmaktadırlar.

6.2.1. Bedene Giyilen Kadın Giysileri

6.2.1.1. İpekli Göynek

El tezgahlarında ipek kumaştan dokunmaktadır. Tezgah boyları dar olduğu için küçük parçalar halinde dokunur. Kumaşlar parçaların birleşmesiyle oluşmaktadır.

Giysinin yakaları yuvarlak ve yırtmaçlı şekildedir. Kolları ise uzun ve kare kol şeklindedir. Giysinin boyu genellikle diz altına kadar devam eder. Uçlarındaki işlemlere “yen” adı verilir.⁶⁶

Şekil.32.Yen işleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁶⁶ Sema Etikan-Tayfun Çukur, **Kırsal Turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç köyü El sanatları üzerine Etkisi**, Bilimsel Makale, S. Demirel Üniversitesi, Isparta, 2011, s. 6

Şekil.33. Entari

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, omakdağ Köyü, Milas)

Şekil.34. Yen İşleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, omakdağ Köyü, Milas)

6.2.1.2. Üç-beş Entari

Çitareden yapılan uç kısımları genellikle siyah taşlı olup, kol yenleri dilimli üç etek türündedir.⁶⁷

Giysinin yakası V şeklindedir. Entarinin ön ortası genellikle açıktır. Bir çengelle veya düğmeyle iliştilir. Omuzlar dikişsizdir. Kollar uzundur. Giysi astar ile geçirilmiştir. Giysinin boyu diz veya bilek arasındadır.⁶⁸

Üç-beş entarinin uç kısmında çeşitli işlemler yapılır. Kıvrımlı olanlara “su yolu”, uç kısımlarındaki yuvarlak şeklindeki işlemlere ise “harç kaytan” denilmektedir.⁶⁹

Üç-beş entari yöresel kadın kıyafetidir ve özel günlerde giyilir. Üç-beş entari yedi kattan oluşmaktadır. Ayağa önce top don giyilir. Top donun diğer adı ayakkabılık'tır. Top donın üzerinde yöresel işleme olan yaneşler vardır. Üzerine elbise şeklinde olan uzun kollu ipek entari şeklinde gömlek giyilir. Üç-beş entari giyildikten sonra üzerine kuşak bağlanır. Bu kuşak yünden yapılmıştır.⁷⁰

Şekil.35. Üç-beş Entari Kol Ucu İşlemleri

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁶⁷ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 60

⁶⁸ Beyhan PAMUK, *Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyleri Geleneksel Kadın Giysileri ve Çağdaş Tasarımları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2001, s.30

⁶⁹ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

⁷⁰ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

Şekil.36. Üç-beş Entari Ön Görünüş

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.37. Üç-beş Entari Arka Görünüş

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

6.2.1.3. Göğüslük

Önceki dönemlerde iç çamaşırları olmadığından dolayı vücudun önünü kapatmak için kullanılmıştır. Üzerine takılan altınların daha güzel görünmesini sağlamak ve üç-beş entarinin kirlenmesini önlemek için de kullanılır. Çoğunlukla lacivert ve bordo renklerden oluşan, düz kadife kumaştan dikilir. Üç-beş entarinin üzerine ön kısmı kapalı olacak şekilde bağlanarak kullanılan kıyafettir. Göğüslüğün üzerine 40-50 tane küçük altından oluşan altın kolye takılır. Dizinin aralarına nazar boncuğu kullanılmıştır. Önceki dönemlerde parfüm yerine karanfil dizisi takılmaktaydı.⁷¹

Şekil.38. Göğüslük

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁷¹ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 60

Şekil.39. Göğüslük

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

6.2.1.4. Don

Elbise altına giyilen don, beyaz patiskadan dikilir. Bol ve dökümlü bir görünümü vardır. Kasıktan bağlanır. Ağı oldukça geniş olup ayak bilekleri büzgülü olarak giyilir. Diğer adı ayakkabılıktır.⁷²

Giysinin boyu, diz ile bilek arasında olup dökümlü bir görüntüsü vardır. Paçaların uçlarına lastik bağlanmaktadır. Kök boya ile renklendirilir. Yerel dokuma üzerine işlenen ve yöresel adı ‘yaneş’ olan don ayakları ile applike edilir.⁷³

Şekil.40. Don

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁷² Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

⁷³ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 61

6.2.1.5. Bel Kuşığı

Yünden yapılan değişik renklerle boyanmış üç-beş entarinin üzerine bağlanarak arkadan sarkıtılan giysidir. Üç-beş entarinin üzerine kuşak denilen kemer takılır. Yörük kuşağı olarak da bilinir. Bel kuşağının arkasına nazara karşı korunmak için bez üzerine çeşitli nazar boncuklarından oluşan ve uçlarına gümüş parçalar ile tamamlanan nazarlıklar takılmaktadır.⁷⁴

Şekil.41. Bel Kuşığı

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁷⁴ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 60

Nazarlık, kadınların giysilerinin arka tarafına taktıkları süstür. Genellikle artık koyu renk kumaşlardan yapılır. Üzerlerindeki yama denilen ek kumaşlar ile oluşur. Aralarına muska ve gül şekilleri verilerek süslenmektedir. Muska şeklindeki kumaşların içine kişileri nazardan korunmasını sağlamak için çeşitli kokulu tohumlar konulmaktadır. Nazarlıkların altında boncuk taşlar kullanılır.⁷⁵

Şekil.42. Nazarlık

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁷⁵ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

6.2.1.6. Yaneş İşleme

Alta giyilen donun dışa bakan her iki yanına işlenir. Ölçüleri genellikle 40x50 cm boylarındadır. Pamuklu yüzey üzerine has ipektен yöresel motifler işlenerek yapılır. Kullanılan renkler genellikle kırmızı, lacivert, sarı ve yeşilin çeşitli tonlarıdır.⁷⁶

Top don olarak bilinen üç-beş entarini altına giyilerek şalvar üzerine eklenerek yapılan el işidir. Yapıldıktan sonra bir daha yıkanmamaktadır. Don yıkanacağı zaman yaneşler çıkartılır. Top don üzerine kullanıldığı gibi pano olarak ve havlu üzerlerine de işlenir. İpek ya da pamuk dokuma üzerine kök boyadan yapılmış ipek ipliklerden yapılır.⁷⁷

Yaneş'lerin yapımı için 70*40 cm ölçülerinde ipekli ya da pamuklu bez kullanılır. Bezin üzerine şekiller iğne ile işlenir. Şekillerin içi kök boyasından yapılmış olan ipek ipliklerle doldurulur. Yaneşler de genel olarak yöresel ağız ile bilinen et kırmızısı, bayrak kırmızısı, bordo, yeşil, mor, hardal, siyah ve beyaz renkler kullanılır. Desenler kare şeklindedir. Bunlara "tabak" adı verilir. Bir yaneş üzerinde dört adet tabak bulunur ve iki sıra halindedir. İki motifi birbirinden ayırmak için farklı desen yapılır. Tabaklar arası ilk önce boş bırakılır, desenler tamamlandıktan sonra boş bırakılan yerdeki dikey iplikler kırılır ve araları sarılır. Farklı renk ve desende yapılan bu işlemeye "su" adı verilir. Yaneş işlemlerinde kırma işlemi çok dikkat edilmesi gereken husustur. Koca ve deli tülbent, alma yarım, ensesi yeşil, aydınlı, koca bılla, çakıcı, dalgan yaprağı, çakır çiçek ve hünkar isimleri adında yaneşler vardır.⁷⁸

⁷⁶ Sema Etikan-Tayfun Çukur, **Kırsal Turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç köyü El sanatları üzerine Etkisi**, Bilimsel Makale, S. Demirel Üniversitesi, Isparta, 2011, s. 6

⁷⁷ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

⁷⁸ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

Şekil.43. Yaneş İşleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.44. Yaneş İşleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.45. Yaneş İşleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.46. Yaneş İşleme

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

6.2.2. Bele Bağlanan Kadın Giysileri

6.2.2.1. Önlük

Dikdörtgen şeklinde kareli kumaştan hazırlanır. Belden geçirilerek vücudun arka tarafından bağlanır. Yünden veya kıldan yapılmaktadır.⁷⁹

Önlük üzerine karanfiller dizi yapılarak takılır. Bu karanfillerin takan kişiyi nazardan koruduğuna inanılır. Yeni doğum yapmış anneler de bu diziyi kullanırlar. Çocuğun bu kokuya alışması sağlanır. Anne çocuğundan uzaklaştığında çocuğun yanına bu kolye konularak annesinin yakınında olduğu inandırılır. Buna “anne kokusu” da denir.⁸⁰

Şekil.47. Önlük

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁷⁹ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 61

⁸⁰ Hasan YILDIRIM, ÇOKDER Başkanı

6.2.2.2. Gümüş Kuşak

Üç-beş entarinin veya elbiselerin üzerine takılır. Gümüşün çeşitli tekniklerle işlenmesiyle ve gümüş başlıklarına renkli taşlar kullanılmasıyla elde edilir. Başlıkların alt tarafına zincirler yerleştirilir. Bu başlıklar kumaşın kısa kenarına işlenmektedir.⁸¹

Şekil.48. Gümüş Kuşak

Kaynak: (Hasan Yıldırım, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸¹ Beyhan PAMUK, **Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyleri Geleneksel Kadın Giysileri ve Çağdaş Tasarımları**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2001, s.30

6.2.3. Başa Bağlanan Giysiler

6.2.3.1. Tura

Basma veya pamuklu kumaştan dokunmaktadır. Dikdörtgen şeklindedir. İki kısa kenarı dikilerek başın üst kısmına kesilerek toplanır. Altın paralar birbirine yakın şekilde 33 adet olarak dizilir. Çene altından bir şerit geçer. Bu şeride “sakındırak” adı verilir. Sakındıraklar parlak pullar veya renkli taşlarla bezenir. Durumu iyi olan aileler kumaş yerine yaklaşık yirmi adet altın kullanırlar.⁸²

Şekil.49. Tura

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.50. Tura

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸² Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 59

Şekil.51. Tura

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, omakdağ Köyü, Milas)

6.2.3.2. Askılı Tura

Yeni evlenen genç kızların taktığı bir takıdır. Takkenin üst kısmından aşağıya doğru on beş sıradan oluşan kahverengi boncuklar dizi halinde sarkıtılır. Boncuklara 20'lik altınlar takılır. Gelinler bu askılı turayı dört- beş sene geçtikten sonra çıkartıp yerine tura takarlar.⁸³

Şekil.52. Askılı Tura

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.53. Askılı Tura

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸³ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 59

6.2.3.3. Kollu

Takkenin üstüne turalar dışta kalacak şekilde ipek krepten sarılan banttır. Bordo ve mavi renktedir. Uçlarında nazar boncuğuyla beraber işlenen ve “hoya” adı verilen işlemler vardır.⁸⁴

Şekil.54.Kollu

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.55.Kollu

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸⁴ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 60

6.2.3.4. Mevsim Çiçekleri

Başın muhtelif yerlerine yukarıda saydığımız süslemeler kullanıldıktan sonra mevsim çiçekleri, zeytin ağacı dalı ve fesleğen gibi süs bitkileri takılır. Nazara karşı iyi geldiğine ve sağlık açısından faydalı olduğuna inanılır.⁸⁵

Şekil.56.Mevsim Çiçekleri

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.57.Mevsim Çiçekleri

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸⁵ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 60

6.2.3.5. Çemperi

İpek kumaştan üretilir. Yaklaşık ölçüleri 120*120 olan ve turaların üstüne takılan başörtüsüdür.⁸⁶

Şekil.58. Çemperi

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

Şekil.59. Çemperi

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Çomakdağ Köyü, Milas)

⁸⁶ Sema Etikan-Tayfun Çukur, **Kırsal Turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç köyü El sanatları üzerine Etkisi**, Bilimsel Makale, S. Demirel Üniversitesi, Isparta, 2011, s. 7

6.2.4. Ayağa Giyilen Giysiler

6.2.4.1. Patik

İki veya beş şiş kullanılarak yün iple örülen ve değişik renk ve desenlerden oluşan ayak giysisidir.⁸⁷

Şekil.60. Patik

Kaynak: http://leventtanriverdi.com/tr/geleneksel_voresel_kiyafetler.aspx 12.12.2012

⁸⁷Beyhan PAMUK, **Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyleri Geleneksel Kadın Giysileri ve Çağdaş Tasarımları**, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara 2001, s.35

6.2.4.2. Ayakkabı

Bölgesel adı kundura olarak geçen ayakkabıların içi ve dışı deriden yapılmıştır. Taban kısmındaki kösele kısmı kalındır. Coğrafi yapıya uygun olarak kullanılan malzemenin erken bozulmaması ise iyi bir işçilik gerektirir.⁸⁸

Şekil.61. Ayakkabı

Kaynak: Aksoy, 2004,26

⁸⁸ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 61

6.2.5. Erkek Giysileri

6.2.5.1. Başa Takılanlar

6.2.5.1.1. Fes

Nar çiçeği ve bordo renkte olup üzerine iğne oyalı “kefiye” sarılır. Püsküller arkadan sarkıtılır. Bazı feslerde püskül sarkıtılmaz. Fes, yağlık türü bezler kullanılarak zenginleştirilir.⁸⁹

Şekil.62. Fes

Kaynak:

⁸⁹ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 61

6.2.5.2. İe Giyilen Giysiler

6.2.5.2.1. Bürümcek-Yznakma Gömlek

Krem renkte olup uzun kolludur. Kollarında iğne oyaları bulunmaktadır. Yakasız ve yirik-düğmeli bir gmlektir. İpek, saf olarak kullanılırsa brmcek adı verilir. Eğer ipek-iplik karışımı kullanılırsa ‘yznakma’ adı verilir.⁹⁰

Şekil.63. Bürümcek Gömlek,

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Milas)

Şekil.64. Bürümcek Gömlek,

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Milas)

⁹⁰ Doç. Dr. Glsten Demir Serdar nal, *Ege'de Bir Köy omakdağ Kızılağaç zerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 62

6.2.5.3. Üste Giyilen Giysiler

6.2.5.3.1. Cepken

Mavi çuha üzerine siyah kaytan veya sıvama iş kolları açık ve arkadan sarkmaktadır. Bazılarında düğmeleri “camadan”ın kollarına tutturulur.⁹¹

Şekil.65. Cepken

Kaynak: <http://www.soma.bel.tr/Uploads/PhotoGallery/Cepken.jpg> 20.02.2013

⁹¹ Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 62

6.2.5.3.2. Camedan

İki türü bulunmaktadır. Önü açık olup aynı renktir ve işleme bulunmaktadır. Camedanın önü iliklenmez. İçte mutlaka kavuşturma giyilir. Diğeri çuha kumaştan yapılmış olan, mavi veya siyah renktedir. Üzerinde siyah kaytan işlemesi bulunur. Çapraz şekilde iliklenir. Sadece göğüs kısmını örter.⁹²

Şekil.66. Camedan

Kaynak: <http://www.nuveforum.net/attachments/32547d1249069299-camedan.jpg> 12.12.2012

Şekil.67. Camedan

Kaynak: (Sinan Şiveroğlu, Milas)

⁹² Doç. Dr. Gülsen Demir Serdar Ünal, *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı, 2005, s. 62

7.SONUÇ

Türk toplumu yüzyıllar boyu zengin bir giyim kültürüne sahip olmuştur. Bu zenginlik, giyim biçimlerinde olduğu kadar giyimde kullanılan malzemeler ile kendini gösterir. Orta Asya Türkleri gündelik hayatta yaşamlarını kısıtlamayacak ve kendi kültür ve değerlerine uygun şekilde giyinmişler, iplikleri ve kumaşları kendi imkanları ile yaparak kullanmışlardır.

Türkler Orta Asya da göçebe hayatı şeklinde yaşamışlardır. Göçebe hayatının Türklere kazandırdığı en önemli özellikleri sürekli hareket halinde olmaları ve disiplin içinde yaşamalarıdır. Türkmenler Orta Asya'da göçebe şeklinde yaşadıklarından dolayı çadır kültürü görülmektedir. Beslemiş oldukları hayvanların yününden yapmış oldukları çadırlara kendi kültürüne uygun motif ve eşyalar kullanarak zenginleştirmişlerdir. Anadolu topraklarındaki farklı medeniyetler, Anadolu'nun zengin geçmiş tarihi, Orta Asya kültürünün etkisi, başka kültürler ile olan temaslar Anadolu giysilerinin çeşitliliğinde ve zenginliğinde önemli rol oynamıştır.

Türkmen kadınları çeyiz olarak kendi çadırlarında kendi imkanlarıyla işlemiş oldukları kilim, halı, cicim, heybe ve çantalar yapmışlardır. Motif olarak göçebe kültürüne uygun hayvanların birbirlerine saldırma sahnelerini kullanmışlardır. Türkmen kadınları giysilerinde ve dokudukları halılarda zevklerini ve kültürlerini yansıtarak sanat değeri olan eserler oluşturmuşlardır.

Türkmen giysilerinde hayvan figürleri, bitkisel motifler, geometrik şekiller ve sembolik motifler görülmektedir. Hayvan figürleri en eski ve en çok kullanılan motiflerdir. Hayvanların kendilerine özgü duruş şekilleri ve birbirleriyle olan mücadele sahnelerine sıkça rastlanmaktadır. Türkmenlerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göç etmeleriyle ve İslamiyetin kabul edilmesinden sonra Selçuklular döneminde hayvan figürlerinden yavaş yavaş uzaklaşarak daha çok organik ve geometrik desenler kullanılmıştır. Bu hayvan figürlerinden uzaklaşma dönemi içinde kullanılan çift başlı kartal motifleri dikkat çekici niteliktedir.

Kullanılan iplikler canlı renklidir ve birbirlerine uyumludur. Yünlü ve ipekli kumaşlar ön plandadır fakat bunların yanında farklı kumaş türlerini de kullanmışlardır. İpekli kumaşları gümüş ve altın tulle kullanarak zengin görümlerini sağlamışlardır. Kadife kumaşları kabartma şeklinde yaparak işlemleri ön planda tutmayı başarmışlardır. Günlük giysilerinde genellikle hayvansal ürünlerden yapılmış olan yün iplik kullanmışlardır. Doğa koşullarına ve ağır yaşam şartlarına karşı koyabilmek için vücutlarını koruyacak şekilde olmasına dikkat etmişlerdir. Tören giysilerinde ise ipekböcekçiliğinden elde ettikleri ipek kumaş kullanmışlardır. İpeği kendi tezgahlarında dokumuşlar ve kumaşı renklendirmek için kök boyadan faydalanmışlardır.

Orta Asya Türkmen takı ve aksesuarları, giysileri tamamlayıcı unsur niteliğindedir. Altın, gümüş ve bronz gibi madenler sıkça kullanılmıştır. Takı ve aksesuarların kullanım amacı nazardan korunma, bolluk ve bereket içerisinde yaşamak ve medeni hali belirlemektir. Takılarda kullanılan motifler boylara ve aşiretlere göre farklılık gösterir. Kompozisyon olarak takılar genellikle Türk kültürünü yansıtır.

Türkmen kadınlarının başlarına taktıkları takılar arasında en önemlileri eğme, fes ve tepeliktir. Bu takılar, değerli ve yarı değerli madenler kullanılarak yapılmıştır ve daha çok nazardan korunmak için renkli taşlarla süslenmiştir. Bilezik ve yüzükler takım olarak kullanılmıştır. Kolye olarak ise büyük ve ağır takıları tercih etmişlerdir. Bukav ve aşık kolyeler dikkat çeken takılardır.

Anadolu insanının düğün ve törenlerde kullandığı kıyafetler ve başlıklar bölgeye göre değişiklikler gösterir. Bu değişikliklerin nedeni bölgesel gelenek kültürü, bireylerin estetik anlayışı, iklim şartları ve tarihi süreçlerdir.

Türkmen kadınların kullandıkları aksesuarlar kişiyi tanımlayıcı, giydiği elbiseyi tamamlayıcı nitelikte olup kötülüğe karşı koruyucu sembolik anlamlar taşır. Aksesuarların üstünde kullanılan taşların, renklerin ve şekillerin doğaüstü etki yarattığına inanılır. Baş takısı olarak kullanılan turalar kişinin ne kadar süre önce evli olduğunun anlaşılmasına yardımcı olur. Baş süslemelerinde kullanılan mevsim çiçekleri çok dikkat çekmektedir. Kullandıkları bu bitkisel kökenli aksesuarlar hem nazardan korunmak için hem de güzel kokmak için takılır.

Güney Ege Bölgesi toprakları içinde bulunan Milas Çomakdağ Köyü'nde yapılan araştırmalarından derlemiş olduğumuz giyim-kuşam elemanları, renk ve motif açısından çok zengindir. Giyim-kuşam kültürü

bakımından Çomakdağ Köyü , geçmişiyile olan kültürünü fazla bozmadan hayata devam etmiştir. Yöresel kıyafetlerin Güney Ege Bölgesinde merkezden dağlık köylere çıkıldıkça daha sık kullanıldığı görülmektedir.

Çomakdağ Köyü törenlerinde üç-beş entariler ve kadife kumaştan yapılan bindallılar kullanılır. Giysilerin üzerinde çoğunlukla işlemler bulunur. Bu işlemler yöresel olarak farklılık gösterir.

Kadın iç giyiminde içlik ve don şalvar kullanılmıştır. Donların dış yanlarına bölgeye özgün olan yaneş işlemler kullanılmıştır. İşlemede kullanılan bütün malzemeler bölgeden temin edilip kullanılmaktadır.

Bölgede erkek giyimlerinde artık geleneksel kıyafet kullanılmamaktadır. Bölgedeki erkeklerin büyük bir çoğunluğu şehir merkezinde çalıştığı için daha çok günümüz kıyafetlerini tercih etmektedirler. Erkekler sadece kendi düğünlerinde geleneksel kıyafet giymektedirler.

Küreselleşmenin etkisiyle insanlar görüntü açısından kendi kültürlerinden yavaş yavaş uzaklaşmakta ve tek tip bir kültüre bürünmektedir. Bu hızlı değişimden dolayı toplumun kültürüne sahip çıkmakta zorluk çektiği görülmektedir.

Geleneksel giyim üretim açısından uzun sürdüğünden yerini günümüzde fabrika işi tekstil ürünleri almıştır. Seri üretimin hem daha ucuz hem de zahmetsiz olması daha çok tercih edilme sebebidir.

Sonuç olarak bir toplumdaki kültürün etkili ve güçlü olabilmesi için o kültürün geçmişten günümüze kadar olan süre içinde fazla değişmemesi ve deforme olmaması gerekir. Kültürün zengin olması başka kültürler tarafından tanınması açısından da önemlidir. Türkmen ve Yörük kıyafetleri geleneksel çizgisini ve kültürünü korumayı başarmıştır ve pek çok sanata ve sanatçıya ilham verecek düzeyde güçlü ve özgündür.

8.KAYNAKLAR

Kitaplar

AK, M. (2012). *Antalya'da Yörükler ve Yörük Kültürü*. Antalya: Avcı Ambelajı,

ARSEVEN, C. E. (1984). *Türk Sanatı*, İstanbul: Cem Yayınevi

BEŞİRLİ, H. ve ERDAL İ. (2008). *Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler*, Ankara: Phoenix Yayınevi,

DEMİR, G. ve ÜNAL S. (2005). *Ege'de Bir Köy Çomakdağ Kızılağaç Üzerine Sosyal ve Kültürel Bir Değerlendirme*, Muğla: Milas Kaymakamlığı,

DİYARBEKİRLİ, N. (1972). *Hun Sanatı*, İstanbul: M.E.B Yayınevi,

DUNCAN, J. (1998). *Antique Jewellery*, England: Shire Yayınevi,

EREN, A. (1998). *Anadolu Giysi Kültürü*, Ankara: Dumat Ofset,

ERÖZ, M. (2006). *Yörükler*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı,

MURRAY, B. (1992). *Jewelry Making*, America: Lark Books,

ÖZDER, L. (1999). *İç Anadolu Bölgesi Geleneksel Kadın Başlıkları*, Ankara: Ekip Grafik,

SAKİN, O. (2006). *Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları,

SÜRÜR, Ayten, (1983). *Ege Bölgesi Kadın Kıyafetleri*, İstanbul: Ak Yayınları,

TÜRKMEN, N. (2006). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Sanatı ve Kültürü*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

Yayınlanmış Tezler

BERK, A. (2006), *Seçilmiş örneklerden Bulgaristan ve Türk Geleneksel Giysi Yapılarının ve Kumaşlarının Karşılaştırılması*, İstanbul : Marmara Üniversitesi

DEMİREL AKGÜL, N. (2008). *Hazır giyim ve İsmarlama Giyim Müşteri Profiline Karşılama*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Batı Üniversitesi,

GARGİ, Z. (2007). *Ege Bölgesi Geleneksel Kadın Giyiminde Bel Aksesuarları*, Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi,

KILINÇ, N. (2010). *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi,

KURU, A.D. (2006), *Geleneksel Motiflerin Kimliklerini Kaybetmeden Yeni Tasarımlara Dönüşmeleri*, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi,

PAMUK, B. (2001). *Muğla İli Milas İlçesi Çomakdağ Köyleri Geleneksel Kadın Giysileri ve Çağdaş Tasarımları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi,

ŞAHİNTÜRK, F. (2007). *Anadolu Takılarındaki Motifler ile Tunus Takılarındaki Motiflerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi,

YILDIZ ÖZTAŞ, G. (2005). *Beyazırva İlçesi Karasar Beldesi Kadın Giysileri*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi,

ÜNAL, A. (2004). *Türkiye 'de Örtünme Anlayışı Üzerine bir Araştırma*, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi,

Dergiler

ARAZ, N. (1980), *Sanat Dünyamız*, İstanbul: Yapı Kredi Bankası Yayınları

TANSUĞ, S. (1986). *Geleneksel Köylü Takıları ve Başlıkları*, İstanbul: Türkiyemiz Dergisi,

AYDIN, Ö. (2012). *Giyim Kültürü*, Dünden Bugüne Antalya, Antalya: Antalya Valiliği

Kongrede Sunulan Yayınlar

BAYSAL, H. , KASAP, D. ve KURT, V. E. (2008), *Halk Giyim Kültüründe kadın Başlıkları (Isparta Örneği) Halk Kültüründe Giyim Kuşam ve Süslenme*, Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri, Eskişehir Osmangazi Üni. Eskişehir: Yayın No:146,

ÇUKUR, T. . ve ETİKAN, S. (2011). *Kırsal Turizm faaliyetlerinin Çomakdağ-Kızılağaç köyü El sanatları üzerine Etkisi*, Bilimsel Makale, Isparta: S. Demirel Üniversitesi,

TEZCAN, M. (1983). *Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türlerde Giyim*, Makale, Ankara: Ankara Üniversitesi E.B.F Dergisi,

Erişim Web Sayfaları

www.cerkezforum.com/dünyatarihi/46205-giyim-kusam-tarihi.htm 02.05.2012

<http://www.gozdebindalli.com> 12.12.2012

<http://www.bindallici.com/Urunler.aspx?altkatid=19> 12.12.2012

<http://allegrosilver.com/index.php?&Kid=31&Sr=0&Baslan=2> 12.12.2012

<http://www.fotokritik.com/648381/gumus-hizma> 21.12.2012

<http://www.globalpiyasa.com/GTSirketUrunDetay.aspx?cID=fb7b9c6b8385f9f4295f0f9cd83e18d0&UrunID=5688> 12.12.2012

http://www.furkankilic.com/p/asm1/f_taki_4.htm 12.12.2012

<http://mucevher-ler.blogspot.com/2007/09/antep-ii-halhal.html> 21.03.2013

http://leventtanriverdi.com/tr/geleneksel_yoresel_kiyafetler.aspx

<http://www.nuveforum.net/attachments/32547d1249069299-camedan.jpg>

<http://www.soma.bel.tr/Uploads/PhotoGallery/Cepken.jpg> 20.02.2013

Ana Britannica Ansiklopedisi, C:9, Ana yayıncılık, 1986-1988, s.479

YILDIRIM, H. ÇOKDER Başkanı

9.ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Sakarya’da doğdu. 1995-1998 yılları Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu Taş ve Metal İşlemciliği programını daha sonra 2003-2010 yılları arasında ise Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümünü bitirdi.

2000-2001 eğitim-öğretim döneminde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Milas Sıtkı Koçman Meslek Yüksekokulu, Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Programında Öğretim Görevlisi olarak göreve başlamıştır. Aralık 2011 tarihinden itibaren Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Program Başkanı ve El Sanatları Bölüm Başkanı olarak görevine devam etmektedir.

2011-2012 yıllarında Haliç Üniversitesi Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.